

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

MAGISTERSKÉ PREZENČNÍ STUDIUM

2014–2016

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních

Praha 2016

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Ing. Martin Kohout Ph.D.

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

MASTER FULL-TIME STUDIES

2014-2016

DIPLOMA THESIS

International judicial cooperation in criminal matters

Prague 2016

Diploma Thesis Work Supervisor: JUDr. Ing. Martin Kohout Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne

Monika Hanzalová

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat svému vedoucímu práce JUDr. Ing. Martinovi Kohoutovi Ph.D. za pomoc, cenné rady a včasnou a výbornou komunikaci, dále Mgr. Lukášovi Lioliasovi za podporu, dodané materiály a pravidelnou konzultaci při zpracování diplomové práce.

Anotace

V této moderní době je běžné, že mnoho lidí cestuje, pracuje, studuje a žije v zahraničí. K této skupině lidí můžeme zahrnout i pachatele trestné činnosti. Postupné odstraňování hraničních kontrol v rámci EU významně usnadnilo volný pohyb evropských občanů, ale zároveň ulehčilo zločincům páčání trestné činnosti na nadnárodní úrovni. Trestná činnost se stala vysoce rozvinutou a nabyla mezinárodního charakteru. K vyřešení problému, směřuje EU o vytvoření jednoho společného justičního celoevropského prostoru, kde bude jedno trestní soudnictví se vzájemnou důvěrou. Požaduje se podpora a uznáním od všech jednotlivých členských zemí. Za jednu z nejdůležitější zásad, se považuje vzájemné uznávání soudních rozhodnutí ve všech členských státech EU. Vzájemné uznávání by právě mělo být základním kamenem justiční spolupráce v trestních věcech, neboť jedině vzájemným uznáváním lze překonat obtíže způsobené rozdíly mezi vnitrostátními soudními systémy. Nejsilnější základ pro rozvoj trestního soudnictví nám dává Lisabonská smlouva a Stockholmský program.

Klíčová slova

mezinárodní justiční spolupráce, prostor bezpečnosti, práva a svobody, uznávání soudních rozhodnutí, terorismus, trestní právo

Annotation

In this modern age, it is normal that a lot of people to travel, work, study and live abroad. This group of people can include the offender's crime. The gradual removal of border controls within the EU significantly facilitate the free movement of European citizens, but also easier for criminals committing crimes at transnational level. Crime has become a highly developed and acquired an international character. To solve the problem, the EU aims to create a pan-European common judicial area, which will be one of criminal justice is mutual trust. It requires the support and recognition from all member countries. One of the most important principles is considered to be mutual recognition of judicial decisions in all Member States EU. Mutual recognition should just be the cornerstone of judicial cooperation in criminal matters, because only mutual recognition can overcome the difficulties caused by differences between national judicial systems. The strongest foundation for the development of the criminal justice system gives us the Treaty of Lisbon and the Stockholm Programme.

Keywords

criminal law, international justice cooperation, recognition of judicial decisions, terrorism, the area of security, rights and freedoms

OBSAH

ÚVOD	9-10
1 HISTORICKÝ EXKURZ DO POLICEJNÍ A JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE... ..	11-24
1.1 Počátky vývoje justiční spolupráce v Evropě.....	11-13
1.2 Vývoj po Maastrichtské smlouvě	13-14
1.3 Vývoj po Amsterdamské smlouvě.....	14-16
1.4 Lisabonská smlouva	17-20
1.5 Stockholmský program	21
1.6 Europeizace TRESTNÍHO PRÁVA.....	21-24
2 EVROPSKÁ UNIE JAKO PROSTOR SVOBODY, BEZPEČNOSTI A PRÁVA	25-40
2.1 Právní úprava.....	25-26
2.2 Základní práva v prostoru	26-28
2.3 Legislativní nástroje vzájemného uznávání	28-39
2.3.1 Evropský zatýkací rozkaz	29-32
2.3.2 evropský důkazní příkaz (EDP).....	33-35
2.3.3 dohled v přípravném řízení,.....	35-37
2.3.5 Evropský ochranný příkaz	37-38
2.3.6 Směrnice „o minimálních pravidlech pro oběti trestných činů“	38-39
2.4 Nelegislativní dokumenty.....	39-40
3 PRÁVNÍ ÚPRAVA MEZINÁRODNÍ JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH	41-50
3.1 Mezinárodní smlouvy	41-44
3.2 Vnitrostátní předpisy	44-46
3.3 Základní myšlenky přípravy nových právních předpisů	47-50
4 SUBJEKTY PŮSOBÍCÍ V OBLASTI MEZINÁRODNÍ JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH	51-61
4.1 Orgány a jejich nástroje	51-53
4.2 Europol.....	53-54
4.3 Eurojust.....	54-58
4.4 FRONTEX.....	58-59
4.5 OLAF.....	59-60
4.6 Evropská justiční síť.....	60-61

5	HROZBY EU	62-68
5.1	Mezinárodní organizovaný zločin	62-63
5.2	Praní špinavých peněz.....	63-66
5.3	Terorismus	66-68
	ZÁVĚR.....	69-71
	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	72-74
	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	75

ÚVOD

Mezinárodní justiční spolupráce vznikla především kvůli případům, kdy osoba spáchá trestný čin a nehodlá se k němu přiznat a nést za něj patřičnou odpovědnost. Před trestem utíká do zahraničí a brání tím orgánům v trestním řízení jejímu zadržení. V takové situaci je potřebná pomoc cizího státu. Vydání těchto osob komplikuje právě zmiňovaná mezinárodní justiční spolupráce. Vyjednávání mezi jednotlivými státy není jednoduché. Pro vydání pachatele trestné činnosti, který se skrývá na území jiného státu, jsou stanovena přísná kritéria. Tato kritéria celý proces vydávání ztěžují. Samotné státy většinou neradi vydávají pachatele trestné činnosti, jedná-li se především o občany jejich země. Trestný čin spáchaný na území jednoho státu, nemusí být trestným činem ve státě druhém. Každý stát má jiná měřítká trestného činu. Státy mezi sebou navíc musejí mít dohodu o vydávání pachatelů. Tyto dohody jsou obsaženy v mezinárodních smlouvách daných států, ale ani ty nezaručují faktické vydání osoby, která spáchala trestný čin. Vydání pachatelů většinou předchází dlouhé vyjednávání států mezi sebou. Tento proces bývá časově velmi náročný.

Problematika mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech se stále rozvíjí. Evropská unie přináší trvalý pokrok a ukazuje, že myšlenka evropské integrace a globalizace byla obrovský posun ve vývoji společnosti a jednou ze stěžejních věcí v dějinách civilizace. Někteří autoři ji však v poslední době zpochybňují. Přestože jednotná Evropa nemusí čelit válečným krizím, má jiné globalizační a integrační problémy. Otevření hranic, umožnění svobody pobytu, pohybu (osob, zboží, služeb), rychlá dostupnost informací, technologií a peněžních prostředků jsou motivem rychlého využití i teroristům, ilegálním migrantům, zločineckým skupinám atd. Zneužití podmínek vytvořených za účely rozvoje, volného obchodu a distribuce netrvalo tak dlouho. Velmi aktuální téma v Evropské unii je probíhající integrace. Zrušení vnitřních hranic mezi členskými státy zapříčiňuje vlnu migrantů a jejich páchaní trestné činnosti. Zde už je situace opravdu vážná a většina států je v této situaci opravdu bezradná. Čelit tomuto zneužití lze pouze mezinárodní spoluprací jednotlivých států a jejich orgánů pomocí zavádění stejných principů, předávání potřebných informací a poznatků. Evropská unie má nástroj k potlačení mezinárodního zločinu, teď už ho jen věcně a účelně využít.

Cílem této práce je zaměřit se na vývoj mezinárodní justiční spolupráce. Na právní předpisy, které jsou těmi stěžejními pro policejní a justiční spolupráci v trestních

věcech. Součástí také bude důraz EU na lidská práva. Práce má ukázat současnou situaci mezinárodní spolupráce a připravované nové právní předpisy institucí EU na úseku svobody, bezpečnosti a práva, jakož i související judikaturu pro potlačení mezinárodního zločinu. Práce bude popisovat působnost a pravomoc jednotlivých institucí EU, a také vztahy mezi nimi.

Diplomová práce bude rozdělena do jednotlivých kapitol, kde se v první řadě budu snažit vysvětlit problematiku mezinárodní justiční spolupráce. První kapitola obsahuje historický exkurz do dané problematiky a její celkový vývoj v Evropě. Druhá kapitola se bude věnovat právní úpravě a základním právům Evropské unie. Navazuje kapitola třetí, kde je popsána právní úprava mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech, jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni. Také přípravy pro vznik nových právních předpisů jsou jejím obsahem. Kapitola čtvrtá se zabývá jednotlivými subjekty v oblasti mezinárodní justiční spolupráce. Závěrem je poukázáno na možné hrozby Evropské unie v této oblasti.

Předtím než jsem blíže začala zkoumat, čím by se má práce měla zabývat, musela jsem sama sobě položit několik základních otázek. Jedná se o věci, které vedly k současné situaci na poli justiční spolupráce v trestních věcech v Evropské unii: Jak vypadala a vypadá situace v Evropské unii z pohledu trestního práva? Co přinášely a přináší jednotlivé přijímané smlouvy? Je aktuální právní úprava v justiční spolupráci dostatečná nebo je potřeba na ní dále pracovat? Kdo řídí justiční spolupráci v trestních věcech v EU (jaké existují instituce)? Jaké mají mezi sebou navzájem pravomoci a povinnosti a je jejich součinnost účinná? Je nutné mít několik organizací na provádění obdobné činnosti?

Po pročtení některé literatury mohu říci, že odpovědi na tyto otázky nejsou vždy jednoznačné. Ráda bych po ještě bližším prozkoumání dané problematiky přinesla na věc svůj názor s využitím právních úprav mezinárodních i vnitrostátních, odborné literatury, odborných časopisů, ale i oficiálních internetových stránek příslušných institucí.

Ve své práci budu používat zejména metodu deskriptivní a analytickou. V kapitole věnující se vývoji justiční spolupráce v EU použiji metodu historickou. V části věnující se úvahám o nové právní úpravě mezinárodní justiční spolupráce, značně využiji metodu komparace, při srovnání se současnou právní úpravou. Z hlediska právních předpisů užiji standardní i nadstandardní metody interpretace.

1 HISTORICKÝ EXKURZ DO POLICEJNÍ A JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE

1.1 POČÁTKY VÝVOJE JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V EVROPĚ

Počátky vývoje justiční spolupráce začaly už v období před samotným vznikem Evropské unie. Samotný pojem trestný čin bylo velmi citlivé téma pro všechny členské státy Evropské unie. Spolupráce v této oblasti nedosahovala takového měřítko, jako například v oblasti ekonomické či obchodní. Každý z členských států měl jinou představu o tom, co to samotný trestní čin je, a jaké jsou jeho úrovně. Rozdílný pohled na pojem trestný čin tak ztěžoval policejní a justiční spolupráci. Však již na konci dvacátého století se v členských státech zavedlo tzv. nenucené mezistátní setkávání. Jednalo se o dobrovolné setkávání zástupců států Evropské unie, kde se řešila problematika justiční spolupráce. Nenucené mezistátní setkávání však nemělo ani úřední charakter, ani oprávnění vydávat právně závazné předpisy. O něco později se neformální setkávání přesunulo na úroveň mezivládně institucionální. Zde už se právně konzultovalo o evropské spolupráci v politické oblasti. Začaly se formulovat první stěžejní oblasti, které se později staly oblastmi třetího pilíře Unie.

Budování jednotného vnitřního trhu a vytváření prostoru bez hranic znamenalo ekonomické výhody, ale i bezpečnostní hrozby spočívající ve volném pohybu pachatelů trestné činnosti.¹ Na mezinárodním shromáždění poprvé zazněla Schengenská dohoda a úmluva o její realizaci. Schengenská dohoda podepsaná šestadvaceti státy roku 1985 a následná úmluva k provedení Schengenské dohody podepsaná roku 1990 znamenala postupné rušení hraničních kontrol v schengenském prostoru a také navazující spolupráci v policejních a justičních věcech. S rušením kontrol na vnitřních hranicích však došlo k přijetí opatření k zamezení nekontrolovatelného pohybu osob. Patří k nim zavedení možnosti přímého styku mezi justičními orgány, přímé doručování osobám, které se nacházejí na území jiné smluvní strany, posílení policejní spolupráce – výkon určitých pravomocí policistou jednoho státu na území jiného smluvního státu. Dalším důležitým bodem je zakotvení zásady *ne bis in idem*, které znamenalo projevení

¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 30

vzájemné důvěry v kvalitu právních systémů jednotlivých zemí a v konečném důsledku i projevení zásady vzájemného uznávání rozhodnutí.²

Schengenská prováděcí úmluva však v řadě případů odkazovala na vnitrostátní právní úpravu jednotlivých smluvních zemí. Schengenské dohody byly dle AmSmlouvy smlouvy z roku 1999 začleněny do právního systému Unie.

Souhrnně lze konstatovat, že Jednotný evropský akt (1986) znamenal zejména vytvoření koncepce jednotného vnitřního trhu a neobsahoval spolupráci v trestních věcech.

Potřeba posílení spolupráce mezi členskými zeměmi Unie souvisí s rozšiřováním volného pohybu osob, který souvisel zpočátku zejména s ekonomickými zájmy (pracovní činnost), později i se zájmy dalších skupin osob (studenti). Spolupráce v trestní oblasti vyžadovala větší pružnost a nutnost určitého posunu v situaci, kdy se některé země i po platnosti schengenských dohod a zrušení kontrol na vnitřních hranicích nechtějí vzdát suverenity trestat na svém území.³

Vzájemná spolupráce v trestních věcech se týkala justiční spolupráce pouze v některých prvcích:

- vzájemná justiční pomoc v trestních věcech – vlastně doplněk k Evropské úmluvě o PPTV (550/1992 Sb.), posílená např. o právní pomoci za neoprávněné stíhání,
- uplatňování zásady „ne bis in idem“,
- vydávání osob – nyní již nahrazeno EZR,
- předávání k výkonu rozsudku.⁴

Zásadní změna uvedeného protokolu nastala s přijetím Úmluvy VPTV mezi členskými státy Unie⁵

² TOMÁŠEK, Michal. Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009, s. 30

³ FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. Europeizace trestního práva. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 41 - 42

⁴ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 105.

⁵ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 105

Corpus iuris

Projekt s počátkem činnosti v 90 letech, který si kladl za cíl vytvoření tzv. Evropské justiční oblasti v trestních věcech, která má být založena na trestně právní jurisdikci, která by byla společná pro všechny členské země se společným vztahem k osmi trestným činům poškozujícím finanční zájmy ES. Prostředkem mělo být zejména zavedení principu evropské trestní teritoriality, jejíž naplnění souviselo se zřízením úřadu Evropského veřejného žalobce.⁶

Dokument Corpus iuris, je pokusem o sjednocení trestněprávní úpravy na unijní úrovni v konkrétní sektorové oblasti – ochrana finančních zájmů Unie. Corpus iuris je návrhem souboru norem, který by měl zajistit minimální ochranu finančních zájmů EU. Corpus iuris upravuje trestní právo hmotné, trestní právo procesní a je v něm obsažen i katalog sankcí. Corpus iuris nebyl dosud naplněn, a místo něho se začalo jednat právě o vytvoření úřadu evropského veřejného žalobce. Projekt Evropského veřejného žalobce je začleněn do Corpus iuris, který by měl za úkol vyšetřování zpronevěry unijních peněz.⁷

Přínos tohoto projektu spočívá v tom, že jeho praktické výsledky lze pozorovat ve vyvíjející se legislativě EU, např. EZR nebo Evropský veřejný žalobce.⁸ Tento projekt nebyl závazný ani aplikovatelný, avšak stal se pokusem o celkovou úpravu trestního práva, neboť si uvědomoval poněkud zaostalou spolupráci členských států při potírání organizovaného zločinu.⁹

1.2 VÝVOJ PO MAASTRICHTSKÉ SMLOUVĚ

Konec 80. let bylo období velkých změn v mezinárodním systému. Tyto změny ukázaly, že je potřeba se postavit výzvě. Zda má integrační proces v novém prostředí obstát, musí být stabilizován. Otevřely se dveře k realizaci cíle vybudovat politickou unii. V roce 1991 na mezivládním shromáždění se vytvořil rámcový návrh smlouvy Evropské

⁶KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 110 - 111

⁷SYLLOVÁ, Jindřiška. Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xli, 1299 s. 396

⁸FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. Europeizace trestního práva. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 23

⁹JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 34

unie s pilířovou strukturou. Pilíře byly tři, a právě třetím pilířem byla spolupráce v oblastech justice a vnitřních záležitostí. Hlavním výkonným a rozhodovacím orgánem tohoto pilíře se stala Rada, která se skládala z ministrů spravedlnosti a ministrů vnitra. Rozhodovala na základě jednomyslného hlasování. Tato Smlouva o EU byla na konci roku 1991 Evropskou radou přijata. Podepsána byla až v únoru roku 1992 a 1.11. 1993 vstoupila v platnost. Zároveň byla touto smlouvou pozměněna a přejmenována SEHS na SES.¹⁰

Smlouva se spíše zaměřovala na ekonomickou spolupráci, avšak k její snaze patřilo také zabezpečení vnější a vnitřní bezpečnosti států. Za hlavní cíl si kladla intenzivní vývoj spolupráce v oblasti justice a vnitřních věcí.

Už zmiňovaný třetí pilíř SEU mimo spolupráce v oblasti justice a vnitra, obsahoval také střed společných zájmů členských států. Zájmy jako: boj proti terorismu, korupci, drogové závislosti, spolupráci soudů, celní a policejní spolupráci, azylovou politiku. Mezi společné právní nástroje v této oblasti patří společné úmluvy (Úmluva o zjednodušeném vydávacím řízení, Úmluva o vydávání mezi státy Unie, Úmluva o boji proti terorismu). Cílů mělo být dosaženo v oblasti trestního práva hmotného sblížením předpisů trestního práva jednotlivých členských států.¹¹

Do MaSmlouvy – konkrétně SEU byl zařazen požadavek na založení Evropské politické spolupráce (Europolu). Europol, jako organizace unijního systému výměny informací v rámci policejní služby, by měla umožnit především celní spolupráci. Spolupráce v oblastech vnitřních záležitostí a justice měla probíhat na základě jednotlivých postojů Rady (úmluv).

1.3 VÝVOJ PO AMSTERDAMSKÉ SMLouvĚ

AmSmlouva svůj cíl posunula k vytvoření Unie jako prostoru svobody, bezpečnosti a práva se zaručeným volným pohybem osob s opatřeními v oblasti kontrol na vnějších hranicích, přistěhovalectví, azylu a boji s kriminalitou. Cílem již tedy není jen rozvíjení

¹⁰JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie. Vyd. 1.* Praha: Leges, 2014, s. 35

¹¹FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. *Europeizace trestního práva.* Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 23

těsné spolupráce v oblasti justice a vnitra.¹² Schengenské dohody byly přesunuty do oblasti komunitárního práva – do I. a III. pilíře, některé části z schengenských dohod však zůstaly ve třetím pilíři, stejně jako policejní a justiční spolupráce.¹³

Čl. 34/2 SEU v rámci AmSmlouvy uvádí, že rámcová rozhodnutí jsou jedním z právních aktů III. pilíře a nahradila společné postupy. Tento článek definuje rámcové rozhodnutí jako závazná co do výsledku, kterého má být dosaženo. Formy a prostředky se nechávají vnitrostátním orgánům. Rámcová rozhodnutí nemají přímý účinek. Rámcovým rozhodnutím se podobají směrnice, které však mají přímý účinek. Vydává je Rada. Problém byl v tom, že rámcová rozhodnutí mají sloužit k harmonizaci a ne k unifikaci.¹⁴

Nejdůležitějším právním nástrojem se stalo rámcové rozhodnutí, které nemělo přímé účinky, a členským státům byla ponechána volba, jaké prostředky zvolí k naplnění rámcového rozhodnutí. Vyloučení přímého účinku mělo zřejmě za cíl zabránit ESD, aby přímý účinek rámcových rozhodnutí bezprostředně pojal do své judikatury.¹⁵

Policejní a justiční spolupráce v trestních věcech je tvořena kombinací nadstátního a mezivládního přístupu. Příklon k nadstátnímu přístupu na poli policejní a soudní spolupráce se projevuje např.:

- došlo k rozšíření pravomoci ESD – pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách týkajících se platnosti rozhodnutí a rámcových rozhodnutí (i v trestněprávní oblasti), avšak neměl pravomoc trestat členské státy za neplnění požadavků, které vyplývaly z rámcových rozhodnutí¹⁶
- dochází k posílení role Parlamentu – konzultace Parlamentu Radou před přijetím rámcového rozhodnutí apod.
- kvalifikovanou většinou může Rada přijmout opatření směřující k provedení rozhodnutí na úrovni Unie.¹⁷

¹² POLÁK, Přemysl. Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, aneb, Lesk a bída justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie. Vyd. 1. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 24

¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 222

¹⁴ POLÁK, Přemysl. Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, aneb, Lesk a bída justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie. Vyd. 1. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 25

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 222

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 39 - 40

¹⁷ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 40

Mezivládní charakter policejní a justiční spolupráce je patrný v aspektech např.:

- role Parlamentu zůstává pouze konzultativní,
- za porušení závazků vyplývajících z III. pilíře nejsou předpokládány sankce,
- jednomyslné rozhodování v Radě.¹⁸

Justiční spolupráce v trestních věcech vyplývající ze SEU zahrnovala např.

- využitím Europolu, nebo bez něj zjednodušit a urychlit spolupráci ministerstva dalších justičních orgánů v trestním řízení,
- přijmout opatření k předcházení sporů o příslušnost,
- zajišťovat opatření směřující k přijetí minimálních předpisů, týkajících se skutkových podstat trestných činů ve vybraných oblastech,
- boj proti podvodům v oblasti rozpočtových prostředků ES.¹⁹

Niceská smlouva byla přijata zejména s ohledem na přistoupení další zemí k EU. Byl patrný posun v několika ohledech justiční spolupráce:

- Zasazení Eurojustu do rámce primárního práva v čl. 29//2 a 31/2 SEU,
- Prohloubení spolupráce v trestních věcech – Eurojust je zařazen do primárního práva a byla zjednodušena posílená spolupráce.²⁰

AmSmlouva znamenala společnou evropskou identitu justiční spolupráce se zavedením společného evropského prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Společné postupy na základě úmluv byly nahrazeny rámcovými rozhodnutími, které měly sice své vymezení, ale povaha zůstala stejná. Rámcová rozhodnutí byla využita ke zrodu vzájemného uznávání rozhodnutí. Např. Rámcové rozhodnutí o EZR přineslo změnu koncepcí v tom smyslu, že jde o předávání na základě zásady vzájemného uznávání rozhodnutí a ne na základě zásady spolupráce.²¹

¹⁸ Tamtéž s. 40

¹⁹KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 9., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 116

²⁰TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 43

²¹POLÁK, Přemysl. *Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, aneb, Lesk a bída justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 85

1.4 LISABONSKÁ SMLOUVA

Základem pro LiSmlouvu se stala celá řada zásadních změn, které byly obsahem nepřijaté SÚE. Oproti SÚE je posílena pozice národních parlamentů, zejména v tom aspektu, že Komisi musí být přezkoumán návrh, pokud odůvodněná stanoviska o nedodržení zásady subsidiarity v návrhu legislativního předpisu, tvoří nejméně prostou většinu hlasů přidělených vnitrostátním parlamentům. Pokud Komise rozhodne o zachování návrhu, nastávají zvláštní dopady, které mají zohlednit stanoviska národních parlamentů.²² Prostřednictvím SÚE měla být zaveden tzv. princip suprenace²³ evropského práva v trestněprávní oblasti práva přímo v textu smlouvy. Na rozdíl od tohoto plánu, LiSmlouva obsahuje pouze klauzuli o respektování judikatury SDEU.²⁴

V rámci AmSmlouvy byly dle čl. 34 SEU právními nástroji společné postoje, rámcová rozhodnutí, rozhodnutí a úmluvy. Podle LiSmlouvy jsou jimi směrnice, které jsou přijímány řádným legislativním postupem, spočívajícím v jejich přijímání kvalifikovanou většinou za současného požadavku souhlasu Parlamentu. Rozšiřování v oblasti trestního práva hmotného je podmiňováno rozhodováním jednomyslným a opět se souhlasem Parlamentu.²⁵

V rámci LiSmlouvy je základ Unie založen na ponechání platnosti dosavadní SEU a SFEU, vzniklé přejmenováním z SES. SEURATOM a stávající protokoly jsou pozměněny protokoly připojenými k Lisabonské smlouvě. Justiční a policejní spolupráce je v LiSmlouvě upravena v hlavě IV. a V. SFEU a čl. 31 SEU.²⁶

Zásadní změny v oblasti trestního práva, vyplývající zejména z přesunu agendy policejní a justiční spolupráce do tzv. (komunitárního) pilíře Unie, který je obsahem hlavy V. SFEU. Důsledky tohoto přesunu:

- Právo Komise v legislativní iniciativě v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech a policejní spolupráce – čtvrtina členských států,
- Rozšíření pravomocí ESD,

²² TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 49

²³ přednost evropského práva

²⁴ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace: (včetně změn podle Lisabonské smlouvy)*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 379

²⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 59

²⁶ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 48

- Změna účinků právních aktů – přímý účinek spočívající v přímé aplikaci.

V LiSmlouvě je policejní a justiční spolupráce v trestních věcech stejně jako v předchozích úpravách kombinací nadstátního a mezivládního přístupu. Typy nadstátního přístupu:

- zrušení pilířové struktury – mimo jiné znamenalo plnou jurisdikci ESD,
- funkcionální přístup k trestnímu právu,
- přenos části svrchovaných trestněprávních pravomocí na ES,
- posílení statusu Eurojustu a Europolu,
- vytvoření podmínek pro vznik evropského veřejného žalobce.²⁷

K mezivládní rysům patří např.:

- Využití tzv. záchranné brzdy při legislativním procesu, který se týká harmonizace trestních norem,
- Rozvinutí koncepce EU přes nejednotný právní rámec vyplývající ze zvláštního postavení Irska, Dánska, VB a Polska,
- Nedošlo k vertikálnímu propojení Eurojustu, Europolu a dalších institucí EU.²⁸

Přínos LiSmlouvy pro institucionální rámec spolupráce v trestních věcech je např.:

- Zvýšení flexibility rozhodování v Radě,
- Plné zapojení Parlamentu,
- Zvýšení zapojení vnitrostátních parlamentů a s tím spojené zvýšení legitimacy a transparentnosti přijímaných aktů sekundárního práva,
- Zavedení plné jurisdikce ESD, která zajišťuje jednotnost výkladu a plný účinek komunitárního práva.²⁹

Justiční spolupráce

Zavádí systém tzv. posílené spolupráce. Má dojít k odstranění blokování určitého vývoje resp. uplatnění práva veta, ale jde o kompromisní řešení, kdy při určitém počtu souhlasů od členských států (9 států), bude navrhované řešení oznámeno Parlamentu,

²⁷Tamtéž, s. 56

²⁸Tamtéž, s. 57

²⁹TOMÁŠEK, Michal. Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009, s. 57

Radě a Komisi. Toto oznámení může být použito namísto povolení podle čl. 10/2 SES ve znění Lisabonské smlouvy, aby mohlo dojít k naplnění posílené spolupráce. Jde o následující oblasti, které jsou zároveň hlavními pilíři justiční spolupráce:³⁰

- Vzájemné uznávání rozsudků a soudních rozhodnutí,
- Sbližování právních předpisů členských států.

Zásada vzájemného uznávání soudních rozhodnutí v trestních věcech znamená akceptaci a výkon rozhodnutí, které bylo vydáno v členském státě druhým členským státem, bez zkoumání. V zájmu naplňování této zásady mohou být formou směrnic přijata tzv. minimální pravidla, která se týkají.³¹

- *Vzájemné přípustnosti důkazů mezi členskými státy,*
- *Práv osob v trestním řízení,*
- *Práv obětí trestných činů.*

Vzájemná přípustnost důkazů mezi členskými státy je zajištěna prostřednictvím několika postupů. Prvním z nich bylo rámcové rozhodnutí o EDP, do této skupiny lze zařadit i rámcové rozhodnutí o EZR.³²

V oblasti práv osob v trestním řízení takto stanovený okruh minimálních pravidel nevyplývá, zda se jedná i o svědky a obviněné. Pro spolupráci v oblasti trestního práva je ochrana podezřelých a obviněných osob velmi důležitým atributem pro udržování důvěry mezi členskými státy. K minimálním pravidlům může patřit např. zajištění mediace. V době přijetí Lisabonské smlouvy nebyl vydán k této oblasti žádný předpis.³³

Předpokládá se podle čl. 82 odst. 1 SFEU přijímání opatření řádným legislativním postupem Parlamentem a Radou, vztahující se k justiční spolupráci v trestních věcech:

- pro uznávání všech soudních rozsudků a rozhodnutí stanovením pravidel,
- předcházení střetům příslušnosti mezi členskými státy,
- podpora dalšího vzdělávání soudců a soudních zaměstnanců,

³⁰FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. Europeizace trestního práva. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 71

³¹PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 153

³²SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010, s. 384

³³Tamtéž, s. 385

- usnadnění spolupráce mezi justičními a obdobnými orgány členských států – zřízení Evropského informačního systému rejstříku trestů³⁴.

Policejní spolupráce

Policejní spolupráce je součástí Prostoru svobody, bezpečnosti a práva podle čl. 4 SFEU je oblastí sdílené pravomoci EU a členských států.³⁵

Policejní spolupráce je v Lisabonské smlouvě upravena ve SFEU článkem 87. Upravuje povinnost členských států vstoupit do této spolupráce. Zapojit se do policejní spolupráce platí pro příslušné orgány, kterými nejsou jen policejní orgány, ale i celní orgány, bezpečnostní složky států apod. tento článek popisuje i věcné oblasti, ve kterých se má policejní spolupráce odehrávat a které mohou být upraveny opatřeními, přijatými řádným legislativním procesem, a které upraví.:

- vytváření a zpracování policejních informací – hovoří se o příslušných informacích, kterými mohou být údaje související s totožností majitelů vozidel apod., dále je popsán proces shromažďování a výměny informací, rychlá výměna informací³⁶
- podpora vzdělávání a výzkumu v policejní oblasti – vzdělávání policejních úředníků členských států, popisuje se funkce Evropské policejní akademie,³⁷
- společné kriminalistické metody – předpis EU může upravit metody při objasňování trestných činů, např. balistické a mechanoskopické zkoumání.³⁸

Čl. 87 SFEU popisuje tzv. operativní spolupráci, již se rozumí policejní spolupráce prováděná utajovanými způsoby, např. sledování osob a věcí. Byly přijaty předpisy upravující sledování osob a věcí (rozhodnutí 2001/419/SVV, společné vyšetřovací týmy a rozhodnutí 2002/465/SVV) atd.³⁹

³⁴ Tamtéž, s. 383

³⁵ Tamtéž, s. 400

³⁶ rámcové rozhodnutí 2006/960/SVV

³⁷ rámcové rozhodnutí 2000/820/SVV

³⁸ SYLLOVÁ, Jindřiška. Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, xli, 1299 s.401 - 402

³⁹ Tamtéž, s. 402

1.5 STOCKHOLMSKÝ PROGRAM

Stockholmský program, charakteristický proklamací „otevřená a bezpečná Evropa, která slouží svým občanům a chrání je“, vyzval, aby vzájemné uznávání bylo rozšířeno na všechny druhy rozsudků a soudních rozhodnutí trestní i občanské povahy. Stanovil cíle pro období 2010–2014 a zároveň plní ujednání čl. 68 SFEU v následujících aspektech:

- uplatňování zásady vzájemného uznávání v každé fázi trestního řízení patřičnými nástroji,
- sblížení vnitrostátního procesního a hmotného práva, pokud je toto důležité pro zlepšení vzájemné důvěry a vzájemného uznávání,
- vypracování společných minimálních standardů pro zajištění spravedlivých soudů v EU,
- rozvíjení institucí v oblasti justiční spolupráce – Eurojust, Evropská soudní síť,
- zaváděním určité úrovně justiční kultury prostřednictvím odborné přípravy a vzájemných kontaktů právníků zlepšit vzájemnou důvěru mezi vnitrostátními justičními systémy Unie,
- sledovat provádění právních předpisů EU, které již byly přijaty,
- při přijímání nových členů EU nebo spolupráci s jinými zeměmi mimo EU vyhodnotit jednotlivé prvky justiční spolupráce EU ⁴⁰.

1.6 EUROPEIZACE TRESTNÍHO PRÁVA

Přesná definice pojmu není známa, pojem lze vystihnout jako proces, vyjádřený *souborem evropských trestněprávních standardů (hmotněprávních, procesněprávních a vězeňských), které sdílejí státy Unie s cílem lépe čelit náporu trestné činnosti a zvláště organizovanému zločinu*. Europeizace s sebou přináší určité problémy:⁴¹

- v rámci Unie se střetává trestní systém románskogermánský a angloamerický, i když dochází ke sblížování – např. probační služba,

⁴⁰ Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_cooperation_in_criminal_matters-89-cs.do

⁴¹ TOMÁŠEK, Michal. Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009, s. 13

- úloha psaného práva v kontinentálním systému,
- odlišnosti mezi trestními procesy kontinentálními (inkviziční prvky) a britským (akuzační prvky),
- rozdílný náhled členských států na některé společenské a ekonomické aspekty – bankovní tajemství, trestní odpovědnost právnických osob, podvod proti finančním zájmům,
- nemožnost vytvoření unifikovaného trestního soudu.

Podle některých autorů europeizací můžeme nazvat i jako vliv evropského práva na právní řády jednotlivých členských států. Europeizace je chápána jako nutnost, kterou lze pozorovat ve dvou základních způsobech:

- dosažení ochrany hodnot společenství prostřednictvím ovlivňování právních řádů členských států spočívající ve sladění skutkových podstat trestných činů,
- harmonizace trestněprávních předpisů jednotlivých členských států.⁴²

Europeizaci lze vystihnout ve vztahu komunitarizace, neboť jsou v úzké souvislosti. Komunitarizace je spojována s prvním pilířem EU, zatímco europeizace s druhým nebo třetím pilířem. Komunitarizace znamená přechod určitých právních vztahů z druhého nebo třetího pilíře do prvního - komunitárního, resp. určitý okruh právních vztahů přechází z rozhodování jednomyslného do rozhodování kvalifikovanou většinou, neboli z úrovně mezivládní na úroveň nadnárodní. V tomto kontextu europeizací lze rozumět ovlivňování vnitrostátních vztahů evropským právem, pokud určité pravomoci nebyly dosud odevzdány z úrovně národní na úroveň Společenství. Tento stav lze též nazvat jako vtahování, v tomto případě právních vztahů, z úrovně národní na úroveň unijní.⁴³

Odevzdávání pravomocí je v různých oblastech vnímáno jinak, avšak nejvýrazněji diskutovanou oblastí, je oblast trestního práva. Děje se tak proto, že právo trestat je vyjádřením suverenity nad určitým územím, kterým je v podstatě stát. Jde tedy o vliv na suverenitě hranic.⁴⁴ Tyto v podstatě dezintegrační tendence se postupně stávající méně

⁴² FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. Europeizace trestního práva. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 15

⁴³ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 59 - 61

⁴⁴ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 59 - 61

razantními, neboť členské státy si uvědomují vývoj doby a celého evropského prostoru, který si vynucuje větší míru spolupráce členských států z následujících důvodů:

- potlačování příhraniční trestné činnosti po rozpadu východního bloku,
- rozvoj technologií a jejich využití zločinu k páčání trestné činnosti,
- přijetí jednotné měny a tím zavedení měnové suverenity na určitém území,
- prohlubující se míra rizika některých forem zločinu, např. terorismus
- rozvoj mezinárodního práva trestního – sbližování v otázkách shody postihu za určité trestné činy⁴⁵

Obsah pojmu europeizace:⁴⁶

- Sbližování práva, resp. přibližování – jednosměrný proces
- Vtahování právních vztahů z národní úrovně na úroveň unijní

Metody k užití trestního práva k naplnění účinků čl. 10 SES:⁴⁷

- Národní – trestní právo členského státu zohledňuje porušení komunitárního práva, aniž jej komunitární právo k tomu zavazuje,
- Smíšená metoda – porušení komunitárního práva musí odpovídat postih na úrovni trestního práva členského státu,
- Komunitární metoda – trestní postih je uplatněn na komunitární úrovni.

V procesu europeizace mají své místo následující principy:

- Princip asimilace – byl zanesen již do Smlouvy o založení ES a definuje, že členské státy mají při obraně proti podvodům souvisejícím s finančními zájmy Společenství používat stejné nástroje, jaké používají při ochraně vlastních finančních zájmů, korupci,
- Úmluva o počítačové kriminalitě nebo Evropská úmluva o potlačování terorismu. K Princip kooperace – členské státy se ve Smlouvy o založení ES zavázaly ke koordinaci ve věci ochrany zájmů Společenství

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 24 - 25

⁴⁶ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 58 - 59

⁴⁷ Tamtéž, s. 69

Europeizace v právu:⁴⁸

- Trestním hmotným - je obsahem zejména čl. 3 SEU v rámci AmSmlouvy. Justiční Spolupráce ve věcech trestních by měla vyústit do přijetí alespoň minimálních norem o znacích skutkových podstat trestných činů v oblastech: organizovaná trestná činnost, terorismus a nedovolené obchodování s drogami.⁴⁹

Rámcové rozhodnutí o boji proti organizované trestné činnosti je však s ohledem na různá základní hlediska trestní odpovědnosti hodně složitá. Harmonizace skutkových podstat je však jednou z forem spolupráce v trestních věcech doplněna a je doplňována principem vzájemného uznávání. Je tedy nutná alespoň minimální harmonizace. Zároveň vymezení skutkových podstat nad rámec rámcových rozhodnutí.⁵⁰

- Trestním procesním - Europeizace trestního práva procesního naplňuje především zásadu vzájemného uznávání. K základním předpokladům europeizace trestního procesu patří vzájemné uznávání základních úkonů trestního řízení, rozhodnutí, důkazů a taktéž procesního postavení subjektů trestního řízení.⁵¹

Europeizace probíhá za vlivu Rady Evropy a Unie. Europeizace prostřednictvím Rady Evropy vyústila do výsledku, jejímž jsou zejména mezinárodní smlouvy, rezoluce a doporučení. Přijaté dokumenty jsou však většinou rámcové povahy bez závaznosti a mezinárodní vynutitelnosti. Projevuje se v obecné rovině i ve zvláštních oblastech. V rovině hmotněprávní lze uvést následující smlouvy: Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu, Trestněprávní úmluva o nejvýznamnějším patří Evropská úmluva o vydávání a Evropská úmluva o VPVT.⁵²

⁴⁸ Tamtéž, s. 219,327

⁴⁹ Tamtéž, s. 219

⁵⁰ TOMÁŠEK, Michal. Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009, s. 236

⁵¹ Tamtéž, s. 326

⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, fryšták 255

2 EVROPSKÁ UNIE JAKO PROSTOR SVOBODY, BEZPEČNOSTI A PRÁVA

2.1 PRÁVNÍ ÚPRAVA

Pojem Unie jako prostor svobody, bezpečnosti a práva je vysloven poprvé v rámci AmSmlouvy (Hlava IV. SES a Hlava VI. SEU), avšak nejsou ani v SEU nebo SES vymezeny oblasti, kterých se tento pojem týká. Oproti MaSmlouvě, AmSmlouva systematicky odděluje policejní a justiční spolupráci.⁵³

Úplné naplnění pojmu nastalo až v rámci LiSmlouvy v čl. 67 SFEU.(bývalý čl. 60 SES a čl. 29 SEU) a jsou zde upraveny základní zásady, podle nichž se naplňují jednotlivé politiky Unie.

Unie si stanovila cíl udržet a rozvíjet prostor svobody, bezpečnosti a práva, jehož základním kamenem je vzájemné uznávání soudních rozhodnutí v občanských a trestních věcech.

Pojem prostoru svobody, bezpečnosti a práva zahrnuje zmíněné tradiční formy mezinárodní právní pomoci v trestních věcech (v širším smyslu), resp. tradiční formy spolupráce, k nimž je pak třeba přidat i právní akty upravující mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních, přijaté v rámci Unie, které lze podle jejich vztahu k těmto tradičním formám spolupráce rozdělit do čtyř skupin:

- právní akty směřující ke zdokonalení tradičních forem spolupráce (např. Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU z 29. 5. 2008),
- právní akty vytvářející nové instituty, které nahrazují tradiční formy spolupráce (např. rámcové rozhodnutí o EZR⁵⁴),
- právní akty vytvářející zcela nové formy spolupráce (např. Rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV o uznávání a výkonu rozhodnutí o náhradním opatření za vazbu¹⁰),
- právní akty upravující horizontální opatření ke zlepšení spolupráce mající technický charakter (Rozhodnutí 2002/187/SVV o Eurojustu¹¹ ve znění

⁵³ TOMÁŠEK, Michal. Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009, s. 38

⁵⁴ Rámcové rozhodnutí 2002/584/SVV o evropském zatýkacím rozkazu

- Rozhodnutí 2009/426/SVV12, Rozhodnutí 2008/976/SVV o Evropské justiční síti⁵⁵).

Ke sdíleným pravomocím patří skutečnost, že závazné právní akty vytvářejí a přijímají Unie i členské státy, tam kde je Unie nevykonala nebo došlo k rozhodnutí je už nevykonávat, což je možné provést zrušením existujícího legislativního aktu. Tento úkon je v pravomoci Komise. O provedení tohoto úkonu ji může požádat Rada na podnět jednoho či více členských států. Vydání příslušného právního aktu v rámci sdílené pravomoci nerozšiřuje sdílenou pravomoc na celou oblast, ale je spojeno jen s konkrétním případem, pro který se příslušný právní akt vydává.⁵⁶

Vzájemné uznávání a výkon trestních rozsudků cizozemských soudů není rozhodujícím kritériem pro účinný postih pachatele, ale má sloužit zejména volbou prostředí k pozitivní motivaci pachatele, jejímiž prvky může být znalost jazyka nebo příbuzenské vztahy. Zároveň je nutno odlišovat vydání pachatele, kdy rozhodnutí i výkon provádí týž stát, zatímco uznání a výkon rozhodnutí připadá na dva státy.⁵⁷

2.2 ZÁKLADNÍ PRÁVA V PROSTORU

Prostor svobody, bezpečnosti a práva zahrnuje následující prvky: bezpečnost, justice, svoboda. Pojem „prostor svobody“ lze vyložit jako možnost volného pohybu osob v rámci schengenského prostoru, otázky migrace, azylové a přistěhovalecké politiky. Pod pojem „prostor bezpečnosti“ lze zařadit policejní a justiční spolupráci, výměnu informací v rámci boje proti kriminalitě, potírání organizovaného zločinu. Pojem „prostor práva“ zahrnuje spolupráci mezi justičními orgány, harmonizaci k odstraňování rozdílů a zejména vzájemné uznávání rozhodnutí v oblasti občanskoprávní i trestněprávní.⁵⁸

V rámci AmSmlouvy byl zaveden prostor svobody, bezpečnosti a spolupráce. Policejní a justiční spolupráce byla posunuta avšak jen v rámci II. Pilíře. Společné postupy vyplývající ze smluv byly nahrazeny rámcovými rozhodnutími. Důvodem pro

⁵⁵ Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/aidp_121018.pdf

⁵⁶ Dostupné z: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/196854/197377_D_cs_06_2007.pdf

⁵⁷ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 88

⁵⁸ SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010, s. 349

použití rámcových rozhodnutí byla snaha justiční a policejní spolupráci opřít o jiný legislativní nástroj než o smlouvy, které musí projít ratifikačním procesem, v čemž se projevuje neochota členských států. Rámcová rozhodnutí byla používána ke sblížení právních předpisů členských států v oblasti trestního práva hmotného nebo v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech.⁵⁹

Čl. 34/2/a SEU vymezuje rámcová rozhodnutí Rady, která slouží pro sblížení zákonů. Tato rámcová rozhodnutí mají nahradit klasickou spoluprací mezi členskými státy prostřednictvím mezinárodních smluv a mají znamenat novou dimenzi spolupráce v trestních věcech, založenou na zásadě vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech. Dovozuje se, že rámcová rozhodnutí lze použít pouze na sblížení právních předpisů členských států v úzké oblasti trestního hmotného dle čl. 31/e SES, týkající se skutkových podstat trestných činů v oblasti organizovaného zločinu, terorismu a nedovoleného obchodu s drogami.⁶⁰

LiSmlouva zavádí ve svém čl. 82 SFEU za základ justiční spolupráce vzájemné uznávání rozsudků. Je to následkem toho, že i když byla provedena částečná harmonizace trestního práva hmotného (vybrané trestné činy), trestní kodexy členských států jsou stále dosti odlišné. V různých členských státech může být protiprávní jednání, které má znaky trestního činu posuzováno jinak, proto je nutné zavést princip vzájemného uznávání rozhodnutí vydané v jednom členském státě i ostatními členskými státy. Zásada vzájemného uznávání rozhodnutí umožňuje soudu jednoho členského státu provést a vykonat rozhodnutí jiného členského státu. Dochází tedy k respektování autonomie trestních kodexů jednotlivých členských států a je tím vyjádřena důvěra navzájem mezi členskými státy. Primární právo neobsahuje uznávání jako všeobecné pravidlo, ale vzájemné uznávání je v evropském právu zavedeno prostřednictvím sekundárních právních norem (rámcová rozhodnutí, dnes směrnice).⁶¹

⁵⁹POLÁK, Přemysl. Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, aneb, Lesk a bída justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie. Vyd. 1. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 85s. 85

⁶⁰POLÁK, Přemysl. Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, aneb, Lesk a bída justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie. Vyd. 1. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 51

⁶¹ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace: (včetně změn podle Lisabonské smlouvy)*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s.369

Dosažení cíle vytvoření prostoru svobody, bezpečnosti a práva s sebou přináší potřebu sjednocování nejen v oblasti trestního práva hmotného, ale i procesního. Trestní právo k naplnění tohoto cíle musí ze svého postavení používat i nástroje spojené např. s omezením lidských práv, základních svobod podezřelých nebo odsouzených. Trestní právo proto musí být používáno jako poslední možnost a musí být zaměřeno na jasně definované jednání, které nelze jinak řešit méně přísnými prostředky a které poškozuje společnost nebo jednotlivce. Proto je nutno trestní právo sjednotit do systému, který je založen na dodržování Listiny základních práv EU, Evropské úmluvy o lidských právech a dalších mezinárodních dohod.

Trestní právo musí být založeno na respektování základních práv podezřelých, obviněných nebo odsouzených osob a proto Unie uznává obecné zásady, jež jsou východisky trestního práva a ke kterým patří:

- zásada individuální viny – trestány jsou činy spáchané úmyslně nebo ve výjimečných případech z hrubé nedbalosti;
- zásada právní jistoty – osoba musí být schopna na základě přesného popisu prvků trestného činu předvídat vyústění činů do trestné odpovědnosti;
- zákaz dvojího trestu – odsouzení nebo zproštění viny v jednom členském státě musí znamenat vyloučení opětovného stíhání nebo odsouzení v jiném státě;
- zásada presumpce nevinoty – obžalovaný je až do prokázání viny považován za nevinného.⁶²

2.3 LEGISLATIVNÍ NÁSTROJE VZÁJEMNÉHO UZNÁVÁNÍ

Unie jako výraz uvědomění si potřeby reagovat na boj proti organizovanému zločinu, terorismu, jako i boje proti kriminálním činům namířeným proti jejím finančním zájmům, má zájem podřídit těmto zájmům posun v oblasti trestního práva procesního. Tomuto cíli

⁶² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 266

má ke zjednodušení a zlepšení justiční spolupráce sloužit zásada vzájemného uznávání mezi členskými státy, kterým se mimo uvedené zlepšení spolupráce vyjadřuje důvěra mezi členskými státy a jejich národními právními systémy.⁶³

Ani Lisabonskou smlouvou se nepodařilo princip vzájemného uznávání soudních rozhodnutí zavést jako obecný a přímo vynutitelný princip. Nadále tak funguje přijímání postupů pouze pro jednotlivé druhy trestněprávních rozhodnutí resp. všech forem rozsudků a soudních rozhodnutí dle čl. 82 SFEU.⁶⁴ Čl. 82 SFEU dále zakotvuje, že mohou být přijímána opatření, která usnadňují principy vzájemného uznávání, avšak nezavádějí harmonizaci v trestním právu procesním.⁶⁵ Za účelem snadnějšího uznávání soudních rozhodnutí může Parlament a Rada stanovit prostřednictvím směrnic minimální úpravu (tzv. minimální harmonizaci pro oblast přípustnosti důkazů, práv osob v trestním řízení (čl. 82 odst. 2 SFEU)

Postup při vzájemném uznávání je prostřednictvím rámcových rozhodnutí uplatňován jen u některých vybraných trestných činů a v některých případech je zavedena zásada de minimis, např. EZR se uplatní na trestné činy s určitou nejnižší hranicí trestu odnětí svobody.⁶⁶

Uníí byla přijata řada legislativních nástrojů odpovídající zásadě vzájemného uznávání rozhodnutí, z nichž některá jsou uvedena v následujícím textu.⁶⁷

2.3.1 EVROPSKÝ ZATÝKACÍ ROZKAZ (EZR)

EZR byl prvním projektem v systému vzájemného uznávání rozhodnutí v trestněprávní oblasti, který byl zaveden rámcovým rozhodnutím⁶⁸. Jeho přijetí bylo provázáno řadou problémů, např. některé státy měly obavy „z vývozu vlastního trestního

⁶³ FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 42

⁶⁴ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 88

⁶⁵ SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2010, s. 383

⁶⁶ ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace: (včetně změn podle Lisabonské smlouvy)*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 371

⁶⁷ Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_cooperation_in_criminal_matters-89-cs.do

⁶⁸ rámcové rozhodnutí Rady č. 2002/584/JHA z roku 2002.

práva na území jiných států“. Problematickou též byla dohoda o katalogu trestných činů, u nichž se nevyžaduje oboustranná trestnost⁶⁹.

Projekt EZR byl považován za jeden z prvků boje proti terorismu a pro jeho rychlé přijetí zřejmě hrálo roli uvědomění si potřeby nástroje boje proti terorismu, i když je EZR užíván i pro jiné druhy trestné činnosti.⁷⁰

EZR je v rámcovém rozhodnutí popsán jako soudní rozhodnutí vydané jedním státem, aby jiný členský stát zatkl a vydal označenou osobu z důvodu trestního stíhání nebo výkonu trestu odnětí svobody.

EZR oproti klasickému postupu vydávání zavádí některé efektivnější prvky:

- Pevně nastavené lhůty – musí být dodrženo, že stát, v němž je osoba zadržena, musí tuto osobu vrátit do státu, ve kterém byl vydán EZR, nejpozději do 90 dnů od zadržení. V případě, že osoba poskytne souhlas s předáním, potom je nutné toto rozhodnutí přijmout do 10 dnů.
- Zjednodušený postup – týká se otázky oboustranné trestnosti, kdy v případech 32 kategorií závažných trestných činů byla tato zásada zrušena, která vyjadřuje, že není nutné požadovat, aby jednání, kvůli němuž je požadováno předání, bylo kvalifikováno jako trestný čin nejen v dožadujícím státě, tak ve státě, ve kterém byla hledaná osoba zadržena. Pokud hrozí za spáchání trestného činu v členském státě, který EZR rozkaz vydal, trest odnětí svobody v trvání nejméně tří let, pak musí být EZR v souvislosti s tímto trestným činem vykonán bez ohledu na zásadu oboustranné trestnosti,
- Vyloučení politické účasti - postup v rámci EZR odstranil politickou složku vydávání, což znamená rozhodnutí o předání nebo nepředání podle EZR spadá pouze do kompetence justice,
- Povinnost předání vlastních státních příslušníků – není již možné, aby členské státy odmítly předat své vlastní státní příslušníky, je to možné pouze za podmínky, že by došlo k převzetí trestního stíhání nebo výkonu trestu

⁶⁹ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace: (včetně změn podle Lisabonské smlouvy)*. 3., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 371 - 372

⁷⁰ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 341

odnětí svobody osoby, která je hledána, což je možné vyjádřit zásadou, že občané Unie by měli za své činy odpovídat v rámci celé Unie,⁷¹

Stát, který vydal EZR, musí poskytnout určité záruky:

- pokud byl EZR vydán na základě rozsudku, který byl vyneseno v nepřítomnosti osoby, která je hledána, může být předání podmíněno zárukou, že osoba, na kterou se vztahuje EZR, bude disponovat právem požádat o obnovu řízení ve státě, který její předání požaduje,
- pokud by byl EZR pro zadrženou osobu vydán v souvislosti s trestným činem, za který je možné udělit trest doživotního odnětí svobody, potom může být předání této osoby podmíněno zárukou, že pro tuto obviněnou osobu bude svědčit právo požádat o přezkoumání uloženého trestu a to po uplynutí určité lhůty.
- předání může být podmíněno zárukou, že v případě uložení trestu odnětí svobody bude předávaná osoba do tohoto státu vrácena k výkonu trestu, pokud by se EZR týkal trestního stíhání státního příslušníka státu, v němž byla osoba zadržena, nebo osoby, která má v tomto státě trvalé bydliště.⁷²

Důvody vztahující se k odmítnutí předání

K odmítnutí předání může dojít jen kvůli třem povinným a sedmi nepovinným (možným) důvodům. K povinným důvodům patří: důvody spojené se zásadou „*ne bis in idem*“ (nepředávat osobu, u které již došlo za skutek k potrestání), dále u nezletilých osob (nesmí dojít k předání osoby, u níž nebyla dosažena věkové hranice trestní odpovědnosti platné v zemi zadržení) a amnestie (předání se nesmí uskutečnit, pokud by ve státě, v němž byla osoba zadržena, mohlo dojít k trestnímu stíhání, avšak na tento trestný čin se v tomto státě vztahuje amnestie). Nepovinné odmítnutí předání k trestnímu stíhání zůstávají v rovině uvážení příslušných justičních orgánů.⁷³

⁷¹ Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90--maximize-en.do?clang=cs

⁷² Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90-cs.do

⁷³ Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_european_arrest_warrant-90--maximize-cs.do

Tím, že rámcové rozhodnutí o EZR má řadu výjimek o nepředání osoby, lze mluvit o dvoustranných ujednáních.⁷⁴ Neboli tyto výjimky vyjadřují zásadu vzájemnosti⁷⁵

Principy EZR⁷⁶:

- Princip vzájemného uznávání v oblasti trestního práva – princip zavedený v rámci prostoru svobody, bezpečnosti a spolupráce nahrazuje spolupráci systémem volného pohybu rozhodnutí justičních orgánů v trestních věcech, hovoříme o fikci jednotného státního území,
- Princip justiční kontroly – kontrola spočívá v tom, že rozhodnutí o předání osoby činí stát, který osobu zatkl,
- Princip ochrany lidských práv – reprezentováno zejména právem na obhájce,
- Princip ochrany osobních údajů.

Není možné pouze na základě EZR někoho zatknout a předat do jiného členského státu. Musí se tak dít prostřednictvím Evropské justiční sítě.⁷⁷

EZR by proto neměl být vydáván v případech, kdy omezujícím opatřením, které se jeví jako přiměřené, dostatečné a použitelné na daný případ, není předběžné zadržení. Zatýkáací rozkaz by neměl být vydáván v případech, kdy je sice předběžné zadržení možné, avšak může být zvoleno jiné omezující opatření nespojené se zbavením osobní svobody, jako je prohlášení o totožnosti a bydlišti, nebo opatření, které by znamenalo okamžité propuštění osoby po prvním právním slyšení před soudem.⁷⁸

⁷⁴ POLÁK, Přemysl. Rámcové rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, aneb, Lesk a bída justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie. Vyd. 1. Praha: LexisNexis CZ, 2007, s. 68

⁷⁵ SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010, 385

⁷⁶ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva.* Praha: Linde, 2009, s. 341 - 343

⁷⁷ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva.* Praha: Linde, 2009, s. 343

⁷⁸ Evropská příručka k vydávání evropského zatýkáacího rozkazu“. Dostupné na: <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?!=cs&f=ST%2017195%202010%20REV%201>

2.3.2 EVROPSKÝ DŮKAZNÍ PŘÍKAZ (EDP)

Problematika zajišťování důkazů v trestních věcech v EU je realizována prostřednictvím zejména Úmluvy o vzájemné pomoci v trestních věcech⁷⁹ a na nástrojích vzájemného uznávání, zejména nad rámcovém rozhodnutí o evropském důkazním příkazu.⁸⁰

Úmluva o vzájemné pomoci v trestních věcech konkrétně v oblasti zajišťování důkazů zahrnuje např.

- obecné nástroje jako je vyslýchání podezřelých a svědků, i zvláštní formy vzájemné pomoci, jako je využití videokonference, odposlechů a zajišťování důkazů prostřednictvím prohlídky a zabavení, pravidla pro sledování zásilek a odposlouchávání, vytváření společných vyšetřovacích týmů, k úmluvě byl zpracován Protokol, který upravuje např. pravidla, týkající se zajišťování informací o bankovních účtech a transakcích.⁸¹
- žádosti o vzájemnou pomoc mají být obecně předávány přímo mezi vydávajícím a vykonávajícím orgánem. S výjimkou případů, kdy se vykonávající orgán dovolává důvodu pro odmítnutí, se žádost vykoná co nejdříve a pokud možno ve lhůtách stanovených vydávajícím orgánem.
- s cílem zabezpečit přípustnost zajištěného důkazu splní orgány dožádaného státu formální náležitosti a postupy uvedené orgány dožadujícího státu, jestliže se nedostávají do rozporu s právními předpisy v dožádaném státě.

Rámcové rozhodnutí o evropském důkazním příkazu⁸² navazuje na rámcové rozhodnutí o zajištění důkazů⁸³, kterým se však řeší pouze část oblasti justiční

79 COUNCIL ACT of 29 May 2000 establishing in accordance with Article 34 of the Treaty on European Union the Convention on Mutual Assistance in

Criminal Matters between the Member States of the European Union (2000/C 197/01) (Akt Rady ze dne 29. května 2000, kterým se v souladu s článkem 34 Smlouvy o Evropské unii zavádí úmluva o vzájemné právní pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie

⁸⁰RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ Rady 2008/978/SVV ze dne 18. prosince 2008 o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech

⁸¹Protokol k Úmluvě o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy Evropské unie, vypracovaný Radou v souladu s článkem 34 Smlouvy o Evropské unii (Úř. věst. C 326 ze dne 21.11.2001)

⁸² Rámcové rozhodnutí Rady 2008/978/SVV ze dne 18. prosince 2008 o evropském důkazním příkazu k zajištění předmětů, listin a údajů pro účely řízení v trestních věcech

⁸³ Rámcové rozhodnutí Rady 2003/577/SVV ze dne 22. července 2003 o výkonu příkazů k zajištění majetku nebo důkazních prostředků v Evropské unii

spolupráce v trestních věcech, pokud jde o důkazní prostředky, a následné předávání důkazních prostředků se provádí v rámci postupů vzájemné pomoci.

Rámcové rozhodnutí o zajištění majetku nebo důkazních prostředků stanovilo pravidla, podle nichž členský stát uznává a vykonává na svém území příkaz k zajištění vydaný justičním orgánem jiného členského státu v rámci trestního řízení.

V rámci zajištění majetku nebo důkazních prostředků pro účely přeshraničního řízení znamená „příkaz k zajištění“ jakékoli opatření přijaté justičním orgánem členského státu, aby se zabránilo zničení, pozměnění, přemístění apod. majetku. Důkazním prostředkem se rozumí předměty, listiny nebo údaje, které mohou být předloženy jako důkazy v trestním řízení. Členské státy jako účastníci tohoto řízení jsou: „vydávající stát“ (stát, který vydal, schválil nebo jiným způsobem potvrdil příkaz k zajištění) a „vykonávající stát“ (stát, na jehož území se nachází majetek nebo důkazní prostředky).

U některých trestných činů je možné vyloučení ověřování oboustranné trestnosti (také označované jako dvojí trestnost), tj. zda je dané chování trestné v obou dotčených členských státech. Takový postup se vztahuje pouze na nejzávažnější trestné činy uvedené v článku 3 rámcového rozhodnutí, lze-li za jejich spáchání ve vydávajícím státě uložit trest odnětí svobody s horní hranicí ve výši nejméně tři roky (tj. účast na zločinném spolčení, terorismus, korupce, podvod, obchodování s lidmi, znásilnění).

Při výkonu příkazu k zajištění předává osvědčení justiční orgán, který příkaz vydal, přímo příslušnému justičnímu orgánu k výkonu ve druhém členském státě. Příslušné justiční orgány vykonávajícího státu musí příkaz k zajištění uznat bez požadavku na zkoumání dalších formálních náležitostí, a přijmout opatření potřebná pro bezodkladný výkon při dodržení postupů v příkazu uvedených,

Důvodem k odmítnutí provedení příkazu může být např. imunita či výsada požívaná dotyčnou osobou. Výkon lze odložit, např. pokud by výkon mohl narušit probíhající vyšetřování trestného činu. Členskými státy musí být zajištěna možnost pro všechny zúčastněné strany včetně třetích stran podat opravné prostředky bez odkladného účinku proti příkazu zajištění.

Navazující rámcové rozhodnutí hovoří o tom, že EDP může být vydán za účelem zajištění důkazů, které již existují a jsou přímo dostupné v podobě předmětů, listin či údajů a podle rámcového rozhodnutí se vztahuje k předmětům, listinám nebo údajům od

třetí strany, které byly získány v procesu prohlídky prostor (nevyjímaje soukromé prostory) podezřelé osoby, záznamy o výpovědích, výsleších a další zjištění získaná při výkonu zvláštních vyšetřovacích metod.

Znaky EDP:

- vydává se v podobě standardního formuláře přeloženého do úředního jazyka vykonávajícího státu. Musí být řádně posouzeno, zda vnitrostátní právní předpisy umožňují zajistit důkaz požadovaný EDP a zároveň ne žádoucí, aby důkaz, který je požadován, byl pro dotčené řízení přiměřený a nezbytný.
- Komise v současné době zvažuje, zda je třeba učinit další kroky pro zlepšení spolupráce mezi členskými státy při zajišťování důkazů v trestních věcech. Byl podán podnět členských států k vydání směrnice Evropského parlamentu a Rady ohledně evropského vyšetřovacího příkazu v trestních věcech. Tento návrh je v současné době v procesu projednávání mezi spoluzákonodárci.⁸⁴
- EDP je uznávaný a vykonatelný v rámci celé Unie
- EDP je rozhodnutí justičního orgánu členského státu za účelem zajištění předmětů, listin nebo údajů pro potřeby trestního řízení od jiného členského státu
- EDP není možné aplikovat na jiné důkazní prostředky než na ty, které jsou v něm obsaženy,
- zahrnuje důvody, které mohou vést k odmítnutí výkonu dle EDP, např. v případě porušení zásady *ne bis in idem*, nebo pokud by mohlo dojít k poškození zájmu v otázce národní bezpečnosti.⁸⁵

2.3.3 DOHLED V PŘÍPRAVNÉM ŘÍZENÍ,

Nadměrné využívání vyšetřovací vazby a délka jejího trvání je jednou z hlavních příčin přeplněnosti věznic. Existuje-li riziko útěku, podezřelí, kteří nemají bydliště v členském státě, kde řízení probíhá, jsou často drženi ve vazbě, zatímco podezřelí s bydlištěm v tomto státě se těší výhodám alternativních opatření (nevazebních). Podle obecných právních zásad je třeba považovat vzetí do vazby před soudním řízením za

⁸⁴Dostupné na: https://e-justice.europa.eu/content_evidence-92--maximize-cs.do

⁸⁵SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010, s. 376

výjimečné opatření, přičemž by měla být dáována přednost využití opatření nevazebního dohledu, tj. mimo věznici.⁸⁶

Evropský příkaz k výkonu dohledu,⁸⁷ umožňuje členským státům Unie vzájemné uznávání nevazebních opatření dohledu v přípravném řízení (mimo věznici). Např. řecký soudce může nařídit, aby se švédský státní příslušník, který je podezřelý ze spáchání trestného činu na území Řecka, dvakrát měsíčně hlásil u svého místního policejního orgánu ve Švédsku, namísto toho, aby se hlásil v Řecku. Tím se uspoří mnoho peněz a pomůže to snížit počet osob držených ve vazebních věznicích v celé Evropské unii. Zároveň se tím v Evropské unii posílí právo na osobní svobodu a institut presumpce nevinny a rovněž se sníží riziko nerovného zacházení s podezřelými, kteří nemají bydliště v zemi, na jejímž území měli údajně spáchat trestný čin.

V případě, že se podezřelý následně odmítne dobrovolně dostavit k nařízenému soudnímu jednání, může být do státu, kde řízení probíhá, dopraven za použití donucovacích prostředků (prostřednictvím evropského zatýkacího rozkazu).⁸⁸

Členské státy měly povinnost implementovat tento nástroj do svého právního řádu do 1. prosince 2012.

2.3.4 VÝKON ODSOUZENÍ

V této oblasti byla přijata v r. 2008 dvě rámcová rozhodnutí, týkající se vzájemného uznávání a výkonu odsouzení, které umožňují osobám, které byly odsouzeny v jiném členském státě, než mají bydliště, aby měly lepší sociální rehabilitaci v jejich domovské zemi.

⁸⁶Dostupné na: https://e-justice.europa.eu/content_mutual_recognition_of_pretrial_measures-96--maximize-cs.do

⁸⁷Rámcové rozhodnutí Rady 2009/829/SVV ze dne 23. října 2009 o uplatnění zásady vzájemného uznávání na rozhodnutí o opatřeních dohledu jakožto alternativy zajišťovací vazby mezi členskými státy Evropské unie

⁸⁸Dostupné na: https://e-justice.europa.eu/content_mutual_recognition_of_pretrial_measures-96--maximize-cs.do

Rámcové rozhodnutí, které povolující výkon odsouzení v domovské zemi⁸⁹ umožňuje, aby osoba, která byla podmíněně odsouzená nebo již byl uložen alternativní trest jinde než ve státě bydliště, mohla být odeslána do domovského státu, kde je její obvyklé bydliště a zde také probíhá dohled nad výkonem jejího trestu.

Rámcové rozhodnutí o předávání vězňů do jejich domovské země z r. 2008 o trestu odnětí svobody umožňuje předat vězně zpět do země, ve které je její obvyklé bydliště. Důvodem pro tento postup je stejný jako u probace a tím je přijatelnější sociální rehabilitace, kterou je možno lépe dosáhnout v domovské zemi vězněné osoby. Toto rámcové rozhodnutí automaticky nahrazuje smlouvy, jako např. Evropskou úmluvu o předávání odsouzených osob (1983) a její Dodatkový protokol (1997), a to ve vztazích mezi všemi členskými státy EU. Tyto úmluvy zůstanou v platnosti pouze ve vztahu k třetím státům.

Rámcovým rozhodnutím, týkající se uvedené Úmluvy, byl zřízen komunikační kanál mezi zainteresovanými státy. Podle Úmluvy se žádosti o předání realizují prostřednictvím ministerstev spravedlnosti dotčených států, naproti tomu rámcovým rozhodnutím je zaveden přímý styk mezi příslušnými orgány.

Implementace tohoto rozhodnutí měla být provedena členskými státy do prosince 2011.⁹⁰

2.3.5 EVROPSKÝ OCHRANNÝ PŘÍKAZ

Směrnice o evropském ochranném příkazu⁹¹ má za cíl zajistit, aby realizace práva občanů Unie svobodně se pohybovat a pobývat na území členských států v souladu s čl. 3 odst. 2 SEU článkem 21 SFEU nevedl ke ztrátě jejich ochrany. Posláním EOP je stanovit pravidla, při kterých je možné rozšířit ochranu, která vyplývá z určitých ochranných opatření, která byla přijata v souladu s právem členského státu (dále jen "vydávající stát") i na další členský stát, pokud se vněm chráněná osoba rozhodne

⁸⁹Rámcové rozhodnutí Rady 2008/947/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o uplatňování zásady vzájemného uznávání na rozsudky a rozhodnutí o probaci za účelem dohledu nad probačními opatřeními a alternativními tresty

⁹⁰ Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32008F0947>

⁹¹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/99/EU ze dne 13. prosince 2011 o evropském ochranném příkazu

pobývat nebo se tam zdržovat. EOP se má vztahovat na ochranná opatření, která budou platit ve prospěch obětí nebo možných obětí trestných činů, avšak neměla by se vztahovat na opatření určená pro ochranu svědků.

Směrnice o EOP by měla přispět k ochraně osob, jimž hrozí nebezpečí, a tak doplnit, avšak nikoli ovlivnit, již platné nástroje v této oblasti.⁹²

Při oznámení osobě, by se mělo přihlížet k zájmu chráněné osoby na to, aby nebyla odhalena její adresa nebo jiné kontaktní údaje. Takové údaje by neměly být součástí oznámení, pokud nejsou adresa či jiné kontaktní údaje zahrnuty v zákazu nebo omezení uloženém jako opatření výkonu osobě, která představuje nebezpečí.

Směrnice měla být implementována do právních řádů členských států do 11.1. 2015.

2.3.6 SMĚRNICE „O MINIMÁLNÍCH PRAVIDLECH PRO OBĚTI TRESTNÝCH ČINŮ“

Jak již ze zkráceného názvu vyplývá, touto směrnicí⁹³ se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu, zejména v trestním řízení.

Směrnice zakotvuje minimální pravidla a nic nebrání členským státům stanovit pravidla, která zaručí vyšší úroveň ochrany. Musí mít však na zřeteli, že nesmí být dotčena práva osob, proti nimž se vede trestní řízení. V našem právním řádu je tato vyšší ochrana vtělena např. prostřednictvím práva poškozeného na poskytnutí opisu usnesení o zahájení trestního stíhání na základě žádosti poškozeného.⁹⁴

Podle směrnice jsou oběti trestných činů v průběhu trestního řízení vystaveny obzvláštnímu riziku sekundární a opakované viktimizace. Dále může jít o zastrašování nebo odvetu ze strany pachatele. Rizika mohou plynout i z osobních vlastností oběti nebo z typu trestného činu. Za účelem posouzení těchto rizik je třeba provádět individuální posouzení potřeby zvláštních ochranných opatření.

⁹² rámcové rozhodnutí 2008/947/SVV a rámcové rozhodnutí 2009/829/SVV.

⁹³ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY 2012/29/EU ze dne 25. října 012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV

⁹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 289

Směrnice přisuzuje obětem trestných činů řadu práv, např. právo na tlumočení a překlad, právo na slyšení, právo na právní pomoc, zvláštní práva obětí s bydlištěm v jiném členském státě. K nejvýznamnějším právům patří právo na informace a to jak ve způsobu poskytování informací, které musí být podávány jasně a srozumitelně, tak je taxativním způsobem určen rozsah poskytovaných informací, k nimž patří např. jak a za jakých podmínek lze získat ochranu, včetně ochranných opatření, jak a za jakých podmínek mohou získat odškodnění.

2.4 NELEGISLATIVNÍ DOKUMENTY

Tamperské dokumenty

Byly zavedeny v roce 1999 a zabývaly se zejména rozšiřováním opatření, dopadajících na oblast svobody, bezpečnosti a spravedlnosti. Byl zde vysloven názor na rovný přístup k soudům, ale zároveň, aby nemohlo dojít ke zneužití rozdílných právních úprav trestního práva v členských státech.⁹⁵

Prostor svobody, bezpečnosti a práva vyplývající z AmSmlouvy byl v politické rovině upraven dvěma zásadními dokumenty:

- Vídeňský akční plán – byly definovány cíle, které nasměrovaly k procesu, který by vedl k usnadnění vzájemného uznávání rozhodnutí a výkonu rozhodnutí v trestních věcech,
- Závěry z Tampere – nasměrovaly k naplnění myšlenky vzájemného uznávání, což bylo umocněno přijetím Programu opatření k provedení zásady vzájemného uznávání rozhodnutí ve věcech trestních.⁹⁶

Haagský program

Byl přijat v roce 2004 na zasedání Evropské rady a byly jím vysloveny úkoly ke zlepšení justiční spolupráce v trestních věcech, mimo jiné:

⁹⁵ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005,

⁹⁶ PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s.134

- nejdůležitějším prvkem se stalo předcházení terorismu a jeho potlačování, založené na společném postupu v zajišťování bezpečnosti celé EU při prosazování ochrany národní bezpečnosti.,⁹⁷
- prohloubení sbližování hmotněprávních a procesněprávních předpisů,
- dokončení úkolů v oblasti vzájemného uznávání rozhodnutí justičních orgánů⁹⁸

Obsahoval proklamaci o zakotvení principů společného prostoru svobody, bezpečnosti a práva v následné – Lismlouvě.⁹⁹

⁹⁷PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s.136

⁹⁸ KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 119

⁹⁹ PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 135

3 PRÁVNÍ ÚPRAVA MEZINÁRODNÍ JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH

3.1 MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

Justiční spolupráce v trestních věcech v evropském rámci se uskutečňuje ve dvou rovinách:

- Spolupráce členských států v rámci Rady Evropy,
- Spolupráce v rámci členských zemí Unie.¹⁰⁰

V justiční spolupráci jsou samozřejmě uzavírány i mezinárodní smlouvy mimo evropský prostor. Účinný boj proti organizovanému zločinu se stal pro demokracii a právní stát natolik závažný, že na půdě OSN byly v roce 1994 přijaty dokumenty, které obsahovaly Základní dokument a další dva připojené dokumenty pro boj s organizovaným zločinem. : Neapolská politická deklaráce a Celosvětový akční plán proti organizovanému zločinu. Nejednalo se o smluvní zakotvení určitých principů, ale o soubor doporučení pro boj proti organizovanému zločinu. Staly se však základem pro vytvoření úmluvy v rámci OSN. Tímto dokumentem se stala mezinárodní smlouva Úmluva OSN proti mezinárodnímu organizovanému zločinu z 15.11. 2000 (Palermská dohoda). Navazují na ni tři doplňkové protokoly.¹⁰¹

Spolupráce mezi členskými státy do vzniku Unie probíhala na základě mezinárodních smluv, které byly sjednány v rámci Rady Evropy a jsou platné dodnes. Patří k nim např. Evropská úmluva o vydávání pachatelů trestných činů k trestnímu stíhání (1957), Evropská úmluva o VPTV (1959), Evropská úmluva o potlačování terorismu (1977), Úmluva o předávání odsouzených osob (1997).¹⁰²

Z mezinárodních aktů v oblasti přeshraniční spolupráce, týkající se probace je nejdůležitější **Úmluva Rady Evropy** z roku 1964. Nebyla však ratifikována všemi členskými státy a její účinek tedy není zásadní. Rámcové rozhodnutí ve vztazích mezi

¹⁰⁰ FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 42

¹⁰¹ TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva*. Praha: Linde, 2009, s. 229

¹⁰² TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 6., přeprac. a aktualiz. vyd.* Praha: Leges, 2010, 217

členskými státy nahradí příslušná ustanovení Úmluvy Rady Evropy o dohledu nad podmíněně odsouzenými nebo podmíněně propuštěnými pachateli.¹⁰³

Úmluva EU o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU ze dne 29.5. 2000

Má za cíl co nejvíce usnadňovat vzájemnou spolupráci členských států při respektování základních vnitrostátních zásad členských států. Úmluva se nedotýká problematiky udržování práva, pořádku a vnitřní bezpečnosti, která zůstává v zajišťování jednotlivými členskými státy. Největší význam tato úmluva znamenala v oblasti dožadání o vzájemnou pomoc.¹⁰⁴

Účelem Úmluvy VPTV je též doplnění následovně vyjmenovaných smluv k jejich snadnějšímu uplatňování:

- Evropská úmluva ze dne 20. dubna 1959 o vzájemné pomoci ve věcech trestních a k ní vydaný Dodatkový protokol ze dne 17. března 1978,
- Ustanovení o vzájemné pomoci ve věcech trestních Schengenské prováděcí úmluvy.¹⁰⁵

Právní pomoc podle Úmluvy EUVP se nevztahuje pouze na řízení o soudně trestných činech, ale i na řízení o správních trestných činech. Jedná se o případy, kdy řízení pro činy projednávané podle vnitrostátního práva dožadujícího nebo dožádaného členského státu by mohlo vést k řízení před soudem.

Za hlavní princip Úmluvy VPVT je považován princip vzájemné důvěry, který zahrnuje zejména důvěru ve fungování justičních systémů členských států a zajištění spravedlivého procesu (fair trial).¹⁰⁶

Účelem Úmluvy o VPVT je mimo jiné též zlepšení justiční spolupráce při zachování základních práv a svobod jednotlivce. Součástí dohody byl protokol, kterým se procesně ustanovila možnost podat žádost o informaci o bankovních účtech nebo bankovních

¹⁰³ Dostupné na: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/ALL/?uri=CELEX:32008F0947>

¹⁰⁴ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s.239

¹⁰⁵ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 240

¹⁰⁶FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 63

operacích.¹⁰⁷ Byly zavedeny zdokonalené formy spolupráce, např. přímý styk justičních orgánů členských států, přímé zasílání písemností do jiného členského státu, dočasné předání osob ve vazbě. Dále umožnila používání nových forem vzájemné pomoci, např. používání videokonference při provádění výslechu, sledování zásilek, zřízení společných vyšetřovacích týmů, odposlech telekomunikačního provozu.¹⁰⁸

Schengenské dohody

Zpočátku se jednalo o smlouvy mezinárodního práva veřejného a jejich vznik nesouvisel se založením Unie. Postupná komunitarizace ustanovení těchto dohod a doplňujícího Protokolu vedla k začlenění Protokolu do AmSmlouvy připojením k SES a k SEU.

Prostřednictvím SÚ a SPÚ byla zavedena omezená podoba zásady vzájemného uznávání.¹⁰⁹

SÚ označovaná jako první schengenská dohoda urychlovala pohyb zboží mezi členskými státy zrušením kontroly přepravních dokladů a pro osoby bylo zavedeno zjednodušené celní prohlášení. Důležitým byl závazek o sjednání další smlouvy (smlouva o smlouvě budoucí), která bude problematiku řešit komplexně.¹¹⁰

Z Schengenských dohod je tak pro justiční spolupráci v trestních věcech zásadní zejména SPÚ, která byla zacílena na tyto oblasti:

- zrušení kontrol osob a zboží na vnitřních hranicích EU,
- posílení kontrol na vnějších hranicích EU,
- zlepšení kvality spolupráce mezi policejními, justičními, celními a jinými orgány členských států,
- zavedení - Schengensého informačního systému, (pátrací a informační systém v boji proti kriminalitě),

¹⁰⁷KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s.119

¹⁰⁸FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, s. 63

¹⁰⁹SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010, s. 381

¹¹⁰TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 6., přeprac. a aktualiz. vyd.* Praha: Leges, 2010, s. 204

- harmonizace vízové a azylové politiky, zbraní a střeliva a justiční spolupráce v trestních věcech.¹¹¹

3.2 VNITROSTÁTNÍ PŘEDPISY

Právním základem mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech v našem právním prostředí je zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních (ZMJS), účinný od 1. ledna 2014. ZMJS upravuje spolupráci justičních orgánů ČR nejen s orgány cizích států, ale také s mezinárodními trestními soudy, dále tribunály a dalšími institucemi. Zároveň implementuje předpisy Unie, které upravují justiční spolupráci členských států Unie, které se zabývají nástroji spolupráce v trestně právní oblasti a jsou založeny na principu vzájemného uznávání soudních rozhodnutí.¹¹²

Jedním z cílů autorů ZMJS bylo pokud možno vyloučit vázanost justiční spolupráce na základě smluv (mezinárodních). Platí však dále, že pokud je určitý typ spolupráce ve vztahu k danému cizímu státu mezinárodní smlouvou upraven, bude ZMJS v subsidiárním postavení vůči mezinárodní smlouvě.¹¹³

Pokud je aplikována dvoustranná smlouva, je nutné zjistit, zda není drogována některou z mnohostranných mezinárodních smluv ve vztahu ČR a cizího státu. Dodatkové protokoly připojené k mezinárodním smlouvám lze aplikovat pouze ve vztahu ke státům, které jsou smluvními stranami.¹¹⁴

ZMJS používá pojem úkon právní pomoci, není tam definován, ale jeho význam se vyvozuje z uvedeného zákona ze vzájemných souvislostí. Za úkon právní pomoci není považováno vydání nebo předání osoby za účelem jejího trestního stíhání, předání trestního řízení nebo v převzetí výkonu rozsudku nebo osoby odsouzené v prvním státu, ale jde o vyžádání procesních resp. vyšetřovacích úkonů a doručování.¹¹⁵

¹¹¹KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 104 - 105

¹¹² Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-msp>

¹¹³ Polák Přemysl, Dostupné na: http://www.ok.cz/iksp/docs/aidp_121018.pdf

¹¹⁴ KUBÍČEK, Miroslav. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních: komentář. Vyd. 1.* Praha: WoltersKluwer, 2014, s.5

¹¹⁵NOVOTNÁ, Jaroslava. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním. 3. vydání.* V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 24

Právní pomoc se považuje za formu mezinárodní justiční spolupráce a pramenem práva v této oblasti jsou mezinárodní smlouvy, ZJMS, TŘ a související předpisy ČR (interní předpisy). Není-li stanoveno v ZJMS jinak nebo pokud není otázka zde řešena, použije se subsidiárně TŘ. Za pramen práva nejsou považovány právní akty orgánů Unie, neboť nemají smluvní charakter a nejsou na území ČR aplikovatelné.¹¹⁶

Konkrétní případy mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních a její realizace se děje v ČR prostřednictvím mezinárodního odboru trestního, který spolupracuje při své činnosti se zastupitelskými úřady ČR v zahraničí i se zastupitelskými úřady a jinými orgány cizích států v ČR. K této spolupráci patří např. extradice, předávání odsouzených osob, předávání trestního řízení, právní pomoc v užším smyslu. Extradicí (vydání) se rozumí situace, kdy pachatel spáchá na území jednoho státu trestný čin, a následně uprchne z území tohoto státu. Účelem extradice je přivést pachatele k trestní odpovědnosti zejména ve státě, na jehož území byl trestný čin spáchán a útekem se vyhýbá této trestní odpovědnosti.¹¹⁷

V této souvislosti je nutno odlišit extradici od předání odsouzeného (tzv. transfer), kdy pachatel je v jednom státě odsouzen k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a má dojít k jeho předání do jeho státu domovského. Důvodem bývá existence sociálních vazeb, která může mít podstatný vliv na nápravu pachatele trestného činu a jeho resocializaci.¹¹⁸

Cílem právní pomoci v užším smyslu je získání důkazu použitelného v trestním řízení – může jít například o výsledky obviněného, svědka nebo poškozeného, doručení rozhodnutí, předvolání apod.¹¹⁹

Podstatou předávání trestního řízení je převzetí práva pachatele potrestat a provedení celého trestního řízení ve státě dožádaném s tím, že některé nebo všechny úkony, které byly provedeny orgány dožadujícího státu v trestním řízení před jeho předáním, může stát dožádaný považovat za platné.¹²⁰

¹¹⁶NOVOTNÁ, Jaroslava. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 28 - 29

¹¹⁷ Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-msp>

¹¹⁸ Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-msp>

¹¹⁹ Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-msp>

¹²⁰ Dostupné na: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-msp>

Úkony právní pomoci lze s ohledem na TRŘ a ZMJS rozdělit např. do následujících skupin:

- procesní úkony (vyšetřovací) k opatření důkazních prostředků a zajištění důkazů,
- doručování rozhodnutí a písemností v rámci trestního řízení subjektu do cizího státu
- opatření a postoupení spisového materiálu od cizozemského orgánu, dále opatření důkazů a informací jinou cestou než procesním úkonem,
- opatření a postoupení informace o právní úpravě v cizím státě.¹²¹

Obecně v tzv. právním styku s cizinou platí, že žádosti cizího státu nelze vyhovět, pokud by v procesu jejího vyřizování byla porušena Ústava ČR nebo ustanovení v rámci právního řádu ČR, na kterém je nutno bezvýhradně trvat, nebo pokud by byl poškozen jiný významný chráněný zájem ČR.¹²²

V části páté ZMJS jsou popsány zvláštní postupy, které implementují nástroje justiční spolupráce na základě právních aktů Unie: společné vyšetřovací týmy, EZR, uznávání a výkon rozhodnutí ukládajícího peněžitou sankci apod. V případech právní úpravy společných vyšetřovacích týmů, ale i jiných případech, se v příslušné části právní úpravy v ZMJS vyskytuje tzv. implementační klauzule. Vyjadřuje, že implementaci rámcového rozhodnutí lze používat pouze vůči těm státům, které jej implementovaly do svého právního řádu.¹²³

¹²¹ NOVOTNÁ, Jaroslava. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním*. 3. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2015, s. 26

¹²² FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo hmotné*. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2014-2015, s. 235

¹²³ KUBÍČEK, Miroslav. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních: komentář*. Vyd. 1. Praha: WoltersKluwer, 2014, s. 584

3.3 ZÁKLADNÍ MYŠLENKY PŘÍPRAVY NOVÝCH PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

Evropský veřejný žalobce

Komise předložila návrh nařízení o zřízení Úřadu Evropského veřejného žalobce pro efektivnější boj s trestnou činností namířenou proti finančním zájmům Unie.

Cílem je odstranění nejednotného a neúčinného vyšetřování a stíhání trestných činů proti finančním zájmům Unie. Zkušenosti z praxe ukazují, že činnost Eurojustu a Europolu směřuje zejména ke koordinaci výměny informací, avšak je zde patrná absence dostatečné koordinace vnitrostátního vyšetřování. Evropský veřejný žalobce by tak měl plnit funkci nadnárodního orgánu pro stíhání a vyšetřování trestných činů proti finančním zájmům Unie. Úřad OLAF sice může vyšetřovat podvody a další protiprávní jednání poškozující nebo ohrožující zájmy Unie, avšak má pravomoc pouze ke správnímu vyšetřování a nikoliv k trestnímu.¹²⁴

Čl. 86 SFEU umožňuje z Eurojustu vytvořit Úřad evropského veřejného žalobce.¹²⁵ Koncepte Úřadu veřejného žalobce posunuje v podstatě roli Eurojustu v tom smyslu, že Eurojust nemá pravomoci k výkonu procesních úkonů (podávání žalob) ani samostatně stát před národními soudy.¹²⁶

V čele Úřadu by měl stát evropský veřejný žalobce, který byl jmenován Radou a se souhlasem Parlamentu. V každé členské zemi by měl být ustanoven evropský pověřený žalobce, který provádí vyšetřování a stíhání pod dohledem Evropského veřejného žalobce a řídí se pouze jeho pokyny, směrnicemi a rozhodnutími. Pověření žalobci v rámci své činnosti pod vedením Evropského veřejného žalobce jsou nezávislí na vnitrostátních orgánech, které provádí trestní stíhání a nemají vůči těmto orgánům žádné povinnosti.¹²⁷

Úřad by měl zastupovat veřejnou žalobu před národními soudy členského státu pro vymezené trestné činy. Tyto trestné činy tedy nejsou předkládány Evropskému soudnímu dvoru.

¹²⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 330

¹²⁵ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 250 – 251

¹²⁶ SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010, s. 396

¹²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 354

Pravomoci Úřadu v členských státech:

- Vyšetřovat vymezené trestné činy,
- Úkony v přípravném řízení,
- Zahajování trestního stíhání,
- Podávání obžaloby.

Úkony v řízeních budou podávány jménem Úřadu se souhlasem ředitele.

Úřad Evropského veřejného žalobce by měl být informován vnitrostátními orgány členských států a všemi subjekty Unie o jakémkoli jednání, které má znaky trestného činu, spadajícího do jeho působnosti. Úřad by měl mít doplňkovou činnost v tom ohledu, že může vyšetřovat a stíhat i jiné trestné činy, které těsně souvisí s trestnými činy, které podléhají jeho působnosti.¹²⁸

Evropský vyšetřovací příkaz

Byla přijata směrnice Parlamentu a Rady o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech,¹²⁹ který by měl nahradit EZP a EDP a spojit problematiku do jednoho dokumentu. Účelem vydání Evropského vyšetřovacího příkazu má být provedení jednoho nebo několika konkrétně daných vyšetřovacích úkonů ve státě, který evropský vyšetřovací příkaz má vykonat. Cílem má být shromáždění důkazů, které má již tento vykonávající orgán k dispozici.¹³⁰

Naplnění souladu s touto směrnicí mají jednotlivé členské státy zajistit do 22. května 2017.

¹²⁸ Tamtéž, s. 333

¹²⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/41/EU ze dne 3. dubna 2014 o evropském vyšetřovacím příkazu v trestních věcech

¹³⁰ Dostupné z: <http://www.eurlex.cz/dokument.aspx?celex=32014L0041>

Jsou v projednávání následující směrnice:

- Návrh směrnice Parlamentu a Rady o posílení určitých aspektů presumpce nevinoty a práva být přítomen u soudu v trestním řízení.

Cílem návrhu směrnice je posílit právo na spravedlivý proces v trestním řízení prostřednictvím stanovení minimálních pravidel vztahujících se k určitým aspektům presumpce nevinoty a dále k právu na přítomnost při hlavním líčení. Dokument by měl usnadnit zejména praktické uplatňování těchto aspektů. Dokument by měl přispět k usnadnění principu vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, neboť se tím posílí důvěra členských států k systémům trestního soudnictví jiných členských států. Směrnice by též měla odstranit překážky, které brání volnému pohybu občanů na území jednotlivých členských států.¹³¹

- Návrh směrnice Parlamentu a Rady o procesních zárukách pro děti podezřelé nebo obviněné v trestním řízení.

Cílem návrhu této směrnice je stanovení procesních záruk a taktéž společných minimálních pravidel na ochranu procesních práv podezřelých nebo obviněných dětí v trestním řízení. Účel návrhu spočívá v zajištění takového stavu, že děti, podezřelé nebo obviněné v trestním řízení, budou schopny těmto řízením porozumět, efektivně se jich účastnit a následně dle nich postupovat. Smysl je spatřován též v uplatnění jejich práv na spravedlivý proces a taktéž v pokusu o zamezení opakované kriminality a tím o opětovné začlenění do společnosti.¹³²

- Návrh směrnice Parlamentu a Rady o prozatímní právní pomoci podezřelým nebo obviněným osobám zbavených svobody a o právní pomoci v řízení týkajícího se EZR.

Návrh směrnice je zaměřen na zavedení společných minimálních pravidel pro uplatňování práva podezřelých nebo obviněných osob v trestním řízení v případě zbavení jejich svobody na předběžnou právní pomoc, prozatímní právní pomoc. Dále je cílena na poskytnutí právní pomoci osobám v řízeních, podléhajícím pravidlům podle EZR. Prostřednictvím dokumentu by mělo být zajištěno právo na přístup k obhájci,

¹³¹Dostupné z: www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/69047/58080/58211

¹³²Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=REPORT&reference=A8-2015-0020&language=CS>

poskytnuté ze strany členských států osobám, které byly zbaveny svobody v raném stadiu trestního řízení a osobám, které byly vyžádány prostřednictvím EZR.¹³³

¹³³Dostupné z:

<http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=11&ved=0ahUKEwj04GMganKAhXLuhQKHUwwDms4ChAWCBowAA&url=http%3A%2F%2Fwww.senat.cz%2Fqxw%2Fxer-vlet%2Fpssenat%2Foriginal%3Fdocid%3D70887%26varid%3D59558%26fileid%3D60219&usq=AFQjCNHWRTLWkBKSjiKnsPiDkdAzdFjXQ>

4 SUBJEKTY PŮSOBÍCÍ V OBLASTI MEZINÁRODNÍ JUSTIČNÍ SPOLUPRÁCE V TRESTNÍCH VĚCECH

4.1 ORGÁNY A JEJICH NÁSTROJE

LiSmlouva z orgánů EU nejvíce posílila roli **Parlamentu**. Parlament a Rada přijímají dle čl. 82, 83 a 84 SFEU řádným legislativním postupem opatření, která mají za cíl:

- stanovení pravidel a postupů pro zajištění uznávání všech forem rozsudků a soudních rozhodnutí napříč Unií,
- preventivně působit proti střetům příslušnosti mezi členskými státy a dávat řešení,
- podpora dalšího vzdělávání soudců a soudních zaměstnanců,
- usnadňovat spolupráci mezi justičními nebo obdobnými orgány členských států v procesu trestního řízení a následně i výkonu rozhodnutí,
- stanovit minimální pravidla, aby mohlo dojít k vymezení trestných činů a sankcí v oblastech, kde se vyskytuje mimořádně závažná trestná činnost (např. nedovolený obchod s drogami nebo přeshraniční korupce) a to formou směrnic,
- přijmout pobídková a podpůrná opatření k zajištění činnosti členských států při předcházení trestné činnosti, za současného vyloučení harmonizace právních předpisů členských států.

Dle LiSmlouvy má Rada legislativní pravomoc, kdy rozhoduje:

- Kvalifikovanou většinou v rámci řádného legislativního procesu přijímá směrnice a nařízení pro celou oblast svobody, bezpečnosti a práva (čl. 82, 83 SFEU), dále opatření (čl. 84 SFEU) a nařízení vztahující se k Eurojustu a Europolu.
- Jednomyslně zvláštním legislativním postupem rozhoduje po souhlasu Parlamentu pro rozšíření oblastí trestního práva hmotného (čl. 83 SFEU) a procesního (čl. 82 SFEU), přijímání nařízení o zřízení Evropského žalobce a

opatření, která se týkají operativní spolupráce mezi příslušnými orgány členských států.¹³⁴

V oblasti justiční práce ve věcech trestních (ale i policejní spolupráce) byl Lismlouvou zaveden mechanismus **záchranné brzdy**, který má zabránit integrujícím tendencím Unie a respektovat zásady a aspekty národních trestních systémů členských států. Mechanismus se uplatňuje při harmonizaci trestního práva hmotného i procesního. V podstatě nahrazuje předcházející právo veta v Radě.¹³⁵ V čl. 82 a 83 je zakotven tak, že „pokud se člen Rady domnívá, že by se návrh směrnice podle odstavce 2 dotkl základních aspektů jeho systému trestního soudnictví, může požádat, aby se návrhem zabývala Evropská rada. V takovém případě se řádný legislativní postup pozastaví. Po projednání, a pokud bylo dosaženo konsensu, Evropská rada do čtyř měsíců od tohoto pozastavení vrátí návrh zpět Radě, která ukončí pozastavení řádného legislativního postupu. Není-li dohody dosaženo, a pokud si alespoň devět členských států přeje navázat posílenou spolupráci na základě dotčeného návrhu směrnice, oznámí to ve stejné lhůtě Evropskému parlamentu, Radě a Komisi. V takovém případě se povolení k zavedení posílené spolupráce podle čl. 20 odst. 2 Smlouvy o Evropské unii a čl. 329 odst. 1 této smlouvy považuje za udělené a použijí se ustanovení o posílené spolupráci“.¹³⁶

Posílení pravomocí lze pozorovat i v případě **Komise**, která má pravomoc předkládat návrhy legislativních dokumentů Parlamentu a Radě. Ve smyslu prostoru svobody, bezpečnosti a práva se jedná o pravomoc řádným legislativním postupem předkládání návrhů směrnic, která stanovují minimální pravidla v oblasti trestné činnosti (čl. 82 SFEU), a která upravují trestné činy a sankce.¹³⁷

Evropský soudní dvůr vydal řadu rozhodnutí, která zasahují i do trestněprávní oblasti. ESD vytvořil judikaturu v oblasti trestního práva hmotného i procesního. Snad nejznámějším se stalo rozhodnutí ESD ve věci Maria Pupino, kdy byl řešen případ, který měl znaky doktríny nepřímého účinku na rámcové rozhodnutí, což znamená povinnost

¹³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 52

¹³⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 65

¹³⁶ Čl. 82 odst. 3 SFEU

¹³⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 53

vykládat národní právo s právem evropským v tom smyslu, že evropská norma je námětem pro výklad národních ustanovení.¹³⁸

ESD měl v oblasti třetího pilíře, ve které byla zahrnuta justiční spolupráce v trestním řízení, pravomoc rozhodovat o předběžných otázkách, které se týkaly např. platnosti a výkladu rámcových rozhodnutí nebo platnosti a výkladu rozhodnutí.¹³⁹

Přijetím Lisabonské smlouvy došlo ke zlepšení ochrany lidských práv. Dále má vliv na vztah SD EU a Evropského soudu pro lidská práva.

4.2 EUROPOL

Založení Europolu v rámci MaSmlouvy bylo vyvrcholením snah o vytvoření evropského policejního úřadu. Jeho založení bylo reakcí na propojení mezinárodního zločinu mezi Evropou a Jižní Amerikou. Evropský policejní úřad - Europol byl založen k rychlé a účinné, avšak „neoperativní“ spolupráci členských států při boji s příhraničním organizovaným zločinem při preventivní spolupráci a boji s terorismem, pašováním drog a ostatními prvky příhraničního zločinu. Spolupráce spočívala zejména v rovině výměny policejních informací. Zásadní posun ve významu Europolu na poli bezpečnosti v evropském měřítku dodalo přijetí AmSmlouvy. K naplnění cíle o vytvoření svobody, bezpečnosti a práva dostává Europol ústřední charakter s posunem v oblasti policejní spolupráce od pouhé výměny informací k operativnímu šetření a policejnímu vyšetřování, prováděnému společnými vyšetřovacími týmy.¹⁴⁰

Za svou činnost je Europol odpovědný Radě a požadavek **jednomyslného** schvalování přijímaných rozhodnutí podtrhuje záruku demokratičnosti této instituce.¹⁴¹

¹³⁸FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. Europeizace trestního práva. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008,

¹³⁹KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech*. 2., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2005, s. 461

¹⁴⁰PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 212

¹⁴¹PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 213

V současné době je stěžejním vyústěním policejní a justiční spolupráce ve využití poznatků při této činnosti jako důkazních prostředků v rámci soudního řízení.¹⁴²

4.3 EUROJUST

Eurojust je institucí, která ve své činnosti dává do určitého souladu projevy národní suverenity členských států (reprezentovaná neochotou členských států k omezení své trestní pravomoci) a potřebu boje s trestní činností v rámci evropského prostoru. V návaznosti na uvedenou koncepci lze povahu Eurojustu popsat jako instituci s národní povahou, kterou reprezentují národní členové a lze ji charakterizovat jako vůli jednotlivých členských států dosadit svého zástupce, rozhodnout o délce funkčního období, odvolat jej apod. jsou tím vyjádřeny zájmy členských států. Národní členové jsou financováni jednotlivými členskými státy. Naproti tomu tito národní členové tvoří kolegium, které rozhoduje o činnostech Eurojustu jako unijní instituce a které je financováno z prostředků EU.¹⁴³

Hlavním cílem Eurojustu je posílení efektivnosti národních orgánů v oblasti vyšetřování závažné mezinárodní a organizované trestné činnosti a dále zajištění rychlého postavení pachatelů před soud. Eurojust by měl zaujímat postavení jako centrum justiční spolupráce v boji proti organizované mezinárodní trestné činnosti v Unii. Stěžejní činností Eurojustu je rychlá a efektivní výměna informací, což je důležitým předpokladem úspěšného vyšetřování přeshraniční trestné činnosti.¹⁴⁴

V Lisabonské smlouvě jsou definovány úkoly Eurojustu a mohou jimi být i úkoly spojené s koordinací vyšetřování a stíhání nebo návrh vyšetřování a zahájení stíhání, která jsou vedena vnitrostátními orgány, zejména v případech trestných činů proti finančním zájmům Unie. K naplnění těchto cílů lze podle SFEU vytvořit z něj Úřad evropského veřejného žalobce.¹⁴⁵

¹⁴²PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 212

¹⁴³TOMÁŠEK, Michal. Europeizace trestního práva. Praha: Linde, 2009, s. 576 - 577

¹⁴⁴Dostupné z: <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>

¹⁴⁵Dostupné z: http://www.cevro.cz/web_files/soubory/196854/197377_D_cs_06_2007.pdf

Eurojust byl zřízen rozhodnutím Rady 2002/187/SVV, ve znění rozhodnutí Rady 2009/426/SVV ze dne 16. prosince 2008. Eurojust má právní subjektivitu (na rozdíl od Evropské justiční sítě).

Strukturu Eurojustu tvoří národní členové, národní korespondenti, kolegium, předseda, sekretariát, úředník pro ochranu osobních údajů, společný dohlížecí orgán. Při Eurojustu je vytvořeno několik organizačních jednotek (výborů).¹⁴⁶

V případě ČR, národního člena jmenuje s jeho souhlasem ministr spravedlnosti na návrh nejvyššího státního zástupce z řad nejvyšších státních zástupců, kteří jsou přidělení k Nejvyššímu státnímu zastupitelství. Funkční období národního člena je 4 roky.¹⁴⁷

Vztah Eurojustu a orgánů členských zemí při stíhání závažné trestné činnosti je upraven v SFEU¹⁴⁸ tak, že z ní vyplývá pravomoc orgánů členského státu vykonávat procesní úkony v rámci soudního řízení, tedy např. zahájení trestního stíhání provádí orgán členského státu.¹⁴⁹

Eurojust byl zřízen v roce 2002. Sídlo Eurojustu je v Haagu, kam jsou vysíláni zástupci z každého členského státu EU. Jedná se o zkušené státní zástupce, soudce či policisty s příslušnou kvalifikací. Úkolem těchto osob je naplňovat cíle Eurojustu, v tomto případě zejména koordinovat národní orgány v jednotlivých stádiích trestního řízení. Dalším důležitým úkolem je řešení problematiky, vyvěrající z odlišné podoby právních systémů jednotlivých členských zemí.¹⁵⁰

Společně s národními členy působí v rámci jednotlivých zastoupení také další aparát, kterým jsou zástupci, asistenti a vyslaní národní experti. Eurojust může uzavřít s určitým státem mimo Unii dohodu o spolupráci a v tomto případě může v rámci Eurojustu působit i styčný zástupce tohoto státu. Momentálně takto probíhá spolupráce s vybranými zástupci ze zemí Norsko a USA. Spolupráce může probíhat i v opačném směru, kdy nová legislativa Unie dovoluje Eurojustu vysílat své styčné zástupce i do nečlenských zemí EU.

¹⁴⁶PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 247

¹⁴⁷ § 21 ZMJS

¹⁴⁸ čl. 85 odst. 2 SFEU

¹⁴⁹ TICHÝ, Luboš. *Evropské právo. 4. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2011, s.656

¹⁵⁰Dostupné z: <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>

Eurojust je také sídlem sekretariátu EJS, dále Sítě kontaktních bodů proti genocidě ohledně osob odpovědných za genocidu, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny a taktéž Sítě společných vyšetřovacích týmů.¹⁵¹

Eurojust v rámci koordinačních schůzek projednává konkrétní případy a plánuje operativní akce, např. domovní prohlídky.

Rozhodnutí o Eurojustu zahrnuje konkrétní pravomoci. Patří k nim kromě jiných poskytování orgánům členských zemí pomoc při vyřizování žádostí o právní pomoc nebo zahájení trestního řízení.¹⁵²

Prostřednictvím Eurojustu může dojít k pomoci v řešení sporů o příslušnost v případech, kdy se vyskytne možnost, aby více národních orgánů mohlo vést trestní řízení v určité věci. Eurojust poskytuje pomoc při realizaci EZR. Eurojust poskytuje prostředky na založení a provoz společných vyšetřovacích týmů.¹⁵³

Fungování Eurojustu se odvíjí od úzké spolupráce s dalšími partnerskými v rámci Unie – národní orgány, dále orgány Unie jako jsou např. EJS, Europol, OLAF (v případech kriminální činnosti ovlivňující finanční zájmy Evropské unie), Frontex, Sitcen, CEPOL, Evropská justiční vzdělávací síť apod.¹⁵⁴

S cílem zlepšit stálou dostupnost Eurojustu a umožnit jeho zásah v naléhavých případech je nezbytné zřídit v rámci Eurojustu stálou koordinaci. Členské státy by měly zajistit, že jejich zástupci ve stálé koordinaci budou nepřetržitě k dispozici. Národní členové mají oprávnění, které zahrnují obdržení, předání, poskytování dodatečných informací a provedení dalších navazujících činností, které jsou spojeny s výkonem žádostí a rozhodnutí o justiční spolupráci. Zahrnují i nástroje, které uvádějí do praxe zásadu vzájemného uznávání rozhodnutí.¹⁵⁵

¹⁵¹ Dostupné z: <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>

¹⁵² Dostupné z: <http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>

¹⁵³ Dostupné z:

<http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202013/Annual-Report-2013-CS.pdf>

¹⁵⁴ Dostupné z: <http://eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>

¹⁵⁵ ROZHODNUTÍ RADY 2009/426/SVV ze dne 16. prosince 2008 o posílení Eurojustu a o změně rozhodnutí 2002/187/SVV o zřízení Evropské jednotky pro soudní spolupráci (Eurojust) za účelem posílení boje proti závažné trestné činnosti

ECS

Cílem zřízení místa tohoto projektu, který působí jako koordinační systém Eurojustu v každém členském státě je zajištění usměrňování činnosti klíčových národních zástupců, kteří jsou odpovědní za justiční spolupráci, např. národních zpravodajů pro Eurojust a EJS a zástupců ostatních odpovídajících sítí, např. Síť národních expertů pro společné vyšetřovací týmy a Síť pro vyšetřování genocidy. Hlavním cílem ECS je podpora výměny informací mezi Eurojustem a členskými státy v tom rozsahu že přísun informací do systému řízení případů (CMS, elektronický rejstřík případů) Eurojustu byl efektivní a spolehlivý. Pomáhá při rozdělování případů mezi Eurojustem a EJS.¹⁵⁶

Společné vyšetřovací týmy

Znamenají efektivnější a rychlejší formu spolupráce v rámci mezinárodní právní pomoci, která umožňuje přímou výměnu informací a důkazů v mezích týmu, čímž je potlačena nutnost používat klasickou žádost o vzájemnou právní pomoc. Společné vyšetřovací týmy jsou jedním ze zásadních operativních nástrojů pro orgány činné v trestním řízení. Specifická úloha Eurojustu při zřizování a řádném fungování společných vyšetřovacích týmů se v roce 2013 týkala zejména:

- identifikace případů, které připadají v úvahu pro společné vyšetřovací týmy,
- poskytování poradenství a informací o úpravě těchto týmů v jednotlivých členských státech,
- příprava dohod o společných vyšetřovacích týmech nebo prodloužení platnosti těchto dohod.¹⁵⁷

EC3

Provoz Evropského centra pro boj proti kyberkriminalitě započal dne 1. ledna 2013. Eurojust v souladu se sdělením Komise, týkající se řešení trestné činnosti v digitálním

¹⁵⁶Dostupné z:

<http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202013/Annual-Report-2013-CS.pdf>

¹⁵⁷ Dostupné z:

<http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202013/Annual-Report-2013-CS.pdf>

věku, zřídil EC3 a potvrdil činnost centra EC3 jmenováním národního člena do programové rady. Dočasně byli vysláni zaměstnanci do centra EC3 s cílem usnadnit okamžitou výměnu informací a podporu Eurojustu při vyšetřování, kdy je třeba zajistit navazující kroky justice.¹⁵⁸

V souvislosti se vztahem Europolu a Eurojustu lze podotknout, že není v budoucnosti plánováno podřízení policejní moci soudní a dá se tak předpokládat, že tyto instituce mají sice společný cíl, kterým je boj se zločinem, ale nebude docházet k těsnějšímu vzájemnému ovlivňování.¹⁵⁹

4.4 FRONTEX

Vznik FRONTEXu je důsledkem jednání a plánů na zřízení Evropské hraniční policie. FRONTEX začal svoji činnost v červnu 2005.

Pohled na celkový statut FRONTEXu v době jeho vzniku nesvědčil o tom, že je schopen naplnit původní celkem ambiciózní záměr na vytvoření Evropské hraniční stráže. Byl pojat spíše jako implementace základní myšlenky o ochraně hranic. Samotný vznik FRONTEXu je nutno chápat jako kompromisní řešení, neboť řada členských států měla výhrady k vytvoření instituce s rozsáhlými operativními a výkonnými pravomocemi. I z těchto tezí vyplývá, že katalog kompetencí FRONTEXu je silně závislý na členských státech.

Proces vzniku byl provázen prohlášeními, že zodpovědnost za ochranu vnějších hranic zůstane na členských státech. Existenci FRONTEXu někteří chápou jako posun od mezivládního stylu ochrany hranic směrem ke stylu komunitárnímu. Pravomoci FRONTEXu ve fázi vzniku byly patrný zejména v rovině koordinačního prvku, když k jeho náplni činnosti patřilo zejména realizace analýzy rizik, podpora výzkumu týkající se oblasti sledování a kontroly vnějších hranic, činnosti spojené s poskytováním technické a operativní podpory členským státům při výskytu naléhavých okolností

¹⁵⁸ Dostupné z:

<http://www.eurojust.europa.eu/doclibrary/corporate/eurojust%20Annual%20Reports/Annual%20Report%202013/Annual-Report-2013-CS.pdf>, s. 43

¹⁵⁹PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 248

vznikajících na vnějších hranicích nebo zajišťování tréninku hraničních stráží členských států.¹⁶⁰

Katalog současných pravomocí FRONTEXu vypovídá o tom, že agentura dnes postrádá dostatek kompetencí k tomu, aby mohlo být na ni pohlíženo jako na Evropskou hraniční stráž. Je to způsobeno především nevolí podstatné části členských zemí, svěřit této agentuře rozsáhlejší pravomoci. Její postavení je v roli koordinační a zodpovědnost za ochranu vnějších hranic zůstává v první řadě stále na straně členských států.¹⁶¹

V poslední době je na poli EU přijímána opatření FRONTEXu v souvislosti s migračními, resp. uprchlickými vlnami.¹⁶²

4.5 OLAF

Tento Evropský úřad pro potírání podvodných jednání byl zřízen Komisí v roce 1999. Je stěžejním orgánem Komise v rámci ochrany finančních zájmů Unie. K jeho hlavní úloze patří správní vyšetřování, což zahrnuje inspekce, kontroly a další úkony. OLAF má nezávislý statut, nesmí mu být dávány žádné pokyny ze strany vládní nebo jiného orgánu Unie.¹⁶³

Poslání OLAF:

- chránit finanční zájmy Unie vyšetřováním podvodů, korupce a jiných protiprávních jednání,
- zabývat se závažnými záležitostmi týkající se výkonu pracovních povinností ze strany člena a zaměstnance orgánů a institucí EU, které by mohly mít za následek disciplinární nebo trestní stíhání,
- podporovat instituce Unie, zejména Komisi do vývoje a provádění právních předpisů proti podvodům.¹⁶⁴

¹⁶⁰ Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=416>

¹⁶¹ Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=416>

¹⁶² média

¹⁶³ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 263

¹⁶⁴ Dostupné na: http://ec.europa.eu/anti_fraud/about-us/mission/index_en.htm#

OLAF je ve své podstatě administrativní orgán, který nemá pravomoci v oblasti trestního práva, nemá postavení orgánu, který je oprávněn udělovat sankce a musí tedy při své činnosti používat přímý kontakt s policejními a dalšími národními orgány a využívá taktéž kooperační možnosti s Europolem, Eurojustem nebo společnými vyšetřovacími týmy. Při výkonu své činnosti, pokud dojde k podezření z podvodu k rozpočtu Unie a provádí tzv. vnitřní vyšetřování, je vybaven oprávněními, ke kterým patří zejména:

- právo na jakoukoli informaci, kterou jsou povinni podat instituce, úřady nebo orgány,
- může provádět inspekce bankovních účtů institucí, úřadů, agentur,
- má právo na získání kopií nebo výpisů z dokumentů nebo jakýchkoli dat vedených institucemi, úřady nebo agenturami.¹⁶⁵

4.6 EVROPSKÁ JUSTIČNÍ SÍŤ

Účelem EJS je zajištění lepší justiční spolupráce mezi členskými státy Unie na právní a praktické úrovni s cílem boje proti nejzávažnějším formám trestné činnosti, zejména proti organizovanému zločinu, korupci, obchodu s drogami a terorismu.

EJS je založena na zajištění činnosti osoby v každém členském státě, přičemž tyto osoby budou tvořit síť odborníků, která bude v oblasti justiční spolupráce v trestních věcech zajišťovat řádný výkon žádostí o vzájemnou právní pomoc. EJS zaujímá významné postavení v režimu uplatňování zásady přímého kontaktu mezi příslušnými justičními orgány.

EJS je složena z kontaktních míst členských států a Komise. Kontaktní místa jsou umístěna v každém členském státě z příslušných ústředních orgánů, které jsou pověřeny mezinárodní justiční spoluprací, justičních orgánů a dalších orgánů se zvláštní odpovědností v oblasti obecné mezinárodní justiční spolupráce, tak i v některých z forem závažné trestné činnosti, jakou je organizovaný zločin, obchod s drogami nebo terorismus.

¹⁶⁵PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 264

Zřízení kontaktních míst souvisí s postavením zprostředkovatele s úkolem usnadnění justiční spolupráce mezi členskými státy při potírání trestné činnosti. Rozhodnutí Rady o EJS hovoří o „navazování těch nejvhodnějších přímých kontaktů.

Jednou z funkcí kontaktních míst je poskytování právních a praktických informací, které jsou potřebné pro orgány na místní úrovni pro vypracovávání žádostí o soudní spolupráci a dále koordinační funkce pro výkon koordinované činnosti v jiném členském státě.¹⁶⁶

K efektivnímu fungování EJS musí mít kontaktní místa k dispozici následující druhy informací:

- údaje o kontaktních místech v jednotlivých členských státech
- seznam justičních orgánů členského státu,
- informace, které se týkají justičních systémů jednotlivých členských států,
- znění právních nástrojů, a pokud se jedná o smlouvy, znění prohlášení¹⁶⁷

Mezi Eurojustem a EJS je úzký vztah, který se v řadě činností překrývá, a aktivity se vzájemně doplňují. Eurojust disponuje přístupem k telekomunikačním sítím EJS. Kontaktní místa EJS jsou součástí aktivit Eurojustu, dochází k vzájemné účasti na zasedáních.¹⁶⁸

Další právní instrumenty spolupráce v trestní oblasti

Evropská síť kontaktních míst (zřízená rozhodnutím Rady v červnu 2002), - týká se stíhání osob, které jsou odpovědné za genocidium, zločiny proti lidskosti a válečné zločiny. Má přímou vazbu na Římský statut Mezinárodního trestního soudu. S tímto rozhodnutím přímo souvisí rozhodnutí Rady z května 2003 o vyšetřování a stíhání genocidia, zločinů proti lidskosti a válečných zločinů.¹⁶⁹

¹⁶⁶ Dostupné z: https://e-justice.europa.eu/content_ejn_in_criminal_matters-22--maximize-cs.do

¹⁶⁷ PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 249

¹⁶⁸ PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 249

¹⁶⁹ PIKNA, Bohumil. Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy). Praha: Linde, 2010, s. 250

5 HROZBY EU

5.1 MEZINÁRODNÍ ORGANIZOVANÝ ZLOČIN

Poznatky policejních a soudních orgánů ukazují, že vnímat zločin jako strategický a geopolitický není správný přístup. Poznatky a zkušenosti odborníků v této oblasti ukazují, že v otázce organizovaného zločinu nelze na základě určitých událostí mluvit o **strategizaci závažného organizovaného zločinu**, která celý problém činí dosti všeobecným. Strategizace závažného organizovaného zločinu způsobuje, že na organizovaný zločin je pohlíženo ve smyslu silné hierarchie v organizovanost při páčání trestné činnosti a uvádí se spojitost mezi ohrožením vnější a vnitřní bezpečnosti. Takto prezentovaná spojitost však v praxi vede k dosti podstatnému zjednodušení obrazu trestného činu, který je odborníky považován za vysoce proměnlivý a ukazuje, že trestné jednání nemá přesné vzorce chování a jednání. Provádění těchto činností je spojeno s místními příležitostmi, které nejsou často trvalého charakteru, ale objevují se v souvislosti se změnou právní úpravy (například díky finanční deregulaci, která vytváří příležitosti pro vznik mezer v zákoně pro nelegální trhy a produkty). Nejedná se tedy o trvalé působení velké mafiánské organizace.¹⁷⁰

Na mezinárodní organizovaný zločin reaguje Unie vydáním rámcového rozhodnutí o boji proti organizované trestné činnosti, které navazuje na cíle přijaté Haagským programem, kde došlo k nastolení cílů boje proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Bylo vysloveno, že tento cíl musí být sledován zejména prostřednictvím sbližování právních předpisů, zejména sbližování trestního práva hmotného, což umožní usnadňování vzájemného uznávání rozsudků soudních rozhodnutí v trestních věcech. Justiční spolupráce v trestních věcech by měla být zaměřena na ty oblasti trestné činnosti, které jsou ve smlouvách výslovně zmíněny. Bylo přijato, že definice trestných činů souvisejících s účastí na zločinném spolčení by měla být jednotná ve všech členských státech. Z uvedeného důvodu toto rámcové rozhodnutí definuje, že účast na zločinném spolčení je v členských státech Unie trestným činem. Toto rámcové rozhodnutí by proto mělo zahrnovat trestnou činnost zpravidla páchanou ve zločinném

¹⁷⁰ Dostupné na: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/462420/IPOL-LIBE_NT\(2011\)462420\(SUM01\)_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/462420/IPOL-LIBE_NT(2011)462420(SUM01)_CS.pdf)

spolčení. Definice trestných činů souvisejících s účastí na zločinném spolčení by tedy měla být jednotná ve všech členských státech. Toto rámcové rozhodnutí by proto mělo zahrnovat trestnou činnost zpravidla páchanou ve zločinném spolčení.¹⁷¹

Hlavní motivací přeshraničního organizovaného zločinu, včetně činnosti zločineckých organizací typu mafie, je finanční prospěch. Příslušné orgány by proto měly mít k dispozici prostředky k vysledování, zajištění, správě a konfiskaci výnosů z trestné činnosti. Účinná prevence organizovaného zločinu a boj proti němu by však měly být dosaženy zajištěním výnosů z trestné činnosti, jež by mělo být v některých případech rozšířeno na jakýkoli majetek nabytý na základě činností trestní povahy. Stále častěji dochází k tomu, že organizované zločinecké skupiny svoji činnost páchají bez ohledu na hranice států resp. mezinárodních sdružení a přitom mají svoji základnu na úplně jiném místě ve světě. Z uvedeného důvodu je nutno posílit mezinárodní spolupráci, aby mohlo dojít ke snadnějšímu navrácení majetků z trestné činnosti.¹⁷²

K účinnému boji proti organizovanému zločinu se označují prostředky, ke kterým patří zejména stanovení přísných právních postihů, dále jeho odhalování a zajišťování a konfiskace použitých nástrojů a výnosů z trestné činnosti. Unie by měla přikročit k posunu částek, které byly v rámci Unie zajištěny, neboť se zdají nízké vzhledem k odhadovaným výnosům z trestné činnosti. Ze studií vyplývá, že je nutno efektivněji používat postupy při konfiskaci, které jsou navíc dostatečně unijním právem i vnitrostátním právem (viz další kapitola)¹⁷³

5.2 PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚZ

K nejdůležitějším způsobům boje proti organizovanému zločinu patří boj proti praní špinavých peněz, neboť organizovaná trestná činnost se vyznačuje vysokou ziskovostí. Důsledné odčerpávání výnosů z trestné činnosti se stalo předmětem nadnárodní

¹⁷¹ RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ RADY 2008/841 / SVV ze dne 24. října 2008 o Boji proti organizované trestné činnosti

¹⁷² Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii

¹⁷³ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii

spolupráce vyspělých států, protože legalizace zisků z trestné činnosti má často mezinárodní rozměr.¹⁷⁴

Právní rámec Unie boje proti praní špinavých peněz je soustředěn např. do následujících dokumentů:

-rámcové rozhodnutí Rady 2001/500/SVV o praní špinavých peněz, identifikaci, vyhledávání, zmrazení, zajištění a konfiskaci prostředků z příjmů z trestné činnosti, která požaduje, aby členské státy zajistily konfiskaci nejen nástrojů a výnosů z trestné činnosti, podloženou pravomocným odsouzením, ale umožnily i konfiskaci majetku, jehož hodnota koresponduje s hodnotou takových nástrojů a výnosů.

-na uvedené rozhodnutí navazuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2014/42/EU ze dne 3. dubna 2014 o zajišťování a konfiskaci nástrojů a výnosů z trestné činnosti v Evropské unii – zavádí institut rozšířené konfiskace, což znamená, že konfiskace by měla být možná v případě, kdy soud předpokládá, že dotyčný majetek pochází z trestné činnosti a nemusí být o tom důkaz. V tomto ohledu členské státy mohou například stanovit, že je dostatečné, pokud soud bude považovat za pravděpodobnější nebo může důvodně předpokládat, že dotyčný majetek pochází z trestné činnosti, než z jiných činností.¹⁷⁵

-rámcové rozhodnutí 2005/212/SVV176 souvisí s uvedenými dokumenty a stanoví tři různé skupiny minimálních požadavků, které si členské státy mohou vybrat pro zavedení uvedeného rámcového rozhodnutí do vnitrostátního práva a tak může dojít ke vzniku odlišných koncepcí rozšířené konfiskace ve vnitrostátních právních řádech.

Čtvrtá směrnice¹⁷⁷ na boj proti praní špinavých peněz (AMLD) přiměje členské státy EU k vytvoření centrálních registrů, které budou obsahovat informace o skutečných vlastnících (tzv. "beneficialowners") podnikatelských subjektů a dalších právnických osob, včetně svěřeneckých fondů. Původní návrh Komise tyto centrální registry

¹⁷⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 115

¹⁷⁵ Dostupné z: <http://www.eurlex.cz/dokument.aspx?celex=32014L0042>

¹⁷⁶ RÁMCOVÉ ROZHODNUTÍ RADY 2005/212/SVV ze dne 24. února 2005 o konfiskaci výnosů a majetku z trestné činnosti a nástrojů trestné činnosti

¹⁷⁷ SMĚRNICE EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) 2015/849 ze dne 20. května 2015 o předcházení využívání finančního systému k praní peněz nebo financování terorismu, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 648/2012 a o zrušení směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/60/ES a směrnice Komise 2006/70/ES

neobsahoval, do konečného textu jej prosadili poslanci Parlamentu. Zástupci bank, auditoři, právníci, realitní makléři, kasina a další budou povinni na základě této směrnice plnit specifické oznamovací povinnosti o podezřelých transakcích svých klientů. Přístup k informacím, které jsou zaneseny do centrálních registrů, bude řazen podle typu žadatele o informace:

- příslušné orgány a finanční zpravodajské služby – přístup bez omezení,
- povinné osoby (např. banky provádějící hloubkovou kontrolu klienta),
- veřejnost (ačkoli veřejný přístup může být podmíněn online registrací žadatele a zpoplatněn za účelem pokrytí administrativních nákladů).

V rámci žádosti o přístup k informacím bude muset osoba či organizace (např. investigativní novináři či neziskové organizace) prokázat "oprávněný zájem", který musí vycházet z podezření na praní peněz, financování terorismu a dalšími trestnými činy jako korupce, daňové trestné činy a podvody. Směrnice definuje také principy pro "politicky exponované osoby", tj. osoby, u kterých se předpokládá vyšší než obvyklé riziko korupce s ohledem na politickou funkci, kterou zastávají. Jde např. o hlavy států, ministry, ale i o jejich rodinné příslušníky. Pokud dojde ke zjištění, že se vyskytly obchodní vztahy, jejichž účastníky jsou politicky exponované osoby, budou muset dojít k přijetí opatření, jejichž cílem bude zjistit zdroj majetku a zdroj finančních prostředků, kterým je majetek kryt. Bylo přijato i nařízení, které se týká převodů finančních prostředků, jehož cílem je zvýšit možnost identifikace plátců a příjemců, jakož i jejich majetku.¹⁷⁸

Moneyval

V oblasti praní špinavých peněz Komise působí jako pozorovatel při instituci Moneyval (výbor expertů pro hodnocení opatření proti praní špinavých peněz a financování terorismu), který byl založen v roce 1997. V roce 2011 byla pozice Moneyvalu změněna, neboť se stal nezávislým monitorovacím orgánem v rámci Rady Evropy. Je odpovědný Výboru ministrů. V Moneyvalu pracují právní experti ministerstev spravedlnosti, soudnictví, experti odpovědní za dohled nad finančními institucemi apod.

¹⁷⁸ Dostupné na: <http://www.europarl.europa.eu/news/cs/news-room/20150513IPR55319/P%C5%99%C3%ADsn%C4%9Bj%C5%A1%C3%AD-pravidla-v-boji-s-da%C5%88ov%C3%BDmi-%C3%BAniky-a-financov%C3%A1n%C3%ADm-terorismu>

Pozorovatelem v rámci Moneyvalu je např. také zástupce Světové banky, Mezinárodního měnového fondu, Úřadu OSN pro drogy a kriminalitu, Interpol.¹⁷⁹

V rovině mezinárodních smluv se bojem proti praní špinavých peněz zabývá Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu – Štrasburská úmluva z r. 1990, umožňující např. výměnu informací mezi smluvními státy a Mezinárodní úmluva o potlačování financování terorismu z r. 1999.¹⁸⁰

Významným prvkem v oblasti boje proti praní špinavých peněz jsou omezení převodů v hotovosti platné pro osoby fyzické nebo právnické, kdy je povinnost provádět platby v hotovosti pouze do výše 270 000 Kč.

5.3 TERORISMUS

V poslední době se řada odborníků na tuto oblast snaží zjistit příčiny terorismu jako důsledek porušování lidských práv. Studium příčin terorismu bylo a mnohdy ještě dosud je, vedeno snahami teroristické činy ospravedlnit. Pochopení příčin terorismu se však promítá i do nasazení efektivních opatření proti terorismu. Postupně je přijímáno šíření terorismu jako důsledek porušování lidských práv. V tomto duchu bylo přijato v mezinárodním měřítku několik dokumentů, např. Globální protiteroristická strategie OSN, které vystupují v pozici výzvy, aby státy v boji proti terorismu dbaly na dodržování lidských práv na svém území.¹⁸¹

K protiteroristickým nástrojům Unie patří nástroje:

- politické – např. civilní ochrana,
- právní – např. Europol, Eurojust.¹⁸²

Unie v oblasti boje proti terorismu vychází z řady dokumentů. Strategie EU pro boj proti terorismu, která byla přijata v roce 2005. Strategie zahrnuje plnění strategických

¹⁷⁹Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/mezinarodni-spoluprace/dali-organizace/moneyval>

¹⁸⁰JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie*. Vyd. 1. Praha: Leges, 2014, s. 121

¹⁸¹BÍLKOVÁ, Veronika. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 127

¹⁸²PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 311

úkolů, které se týkají celosvětového boje s terorismem, dodržování lidských práv s cílem zajistit občanům EU život v prostoru svobody, bezpečnosti a práva. Podle strategie má prevence působit tak, aby odradila osoby od terorismu např. tím, že budou zlepšovány životní podmínky. Prvky ochrany mají snížit dopady při případném útoku a úzce tedy souvisí s úrovní integrovaných záchranných systémů. Dalšími pilíři této strategie je uvalení trestu teroristům na základě široké mezinárodní spolupráce a dále harmonizace právních předpisů a podpora obětí teroristických útoků.¹⁸³ Tento dokument je jedním ze specifických protiteroristických dokumentů, ke kterým patří dále např. Akční plán EU pro boj proti terorismu (přijaty v roce 2004), Prohlášení proti terorismu (2004).¹⁸⁴

K dalším skupinám dokumentů patří základní (komplexní) dokumenty – např.: Evropská bezpečnostní strategie (2003) a dokumenty speciální pro oblast civilní ochrany – např. Ochrana kritické infrastruktury proti terorismu (2004).¹⁸⁵

Reakcí na společenský a technický vývoj dnešní doby se dostávají do popředí další nástroje k použití terorismu. Je třeba poznamenat možnost zneužití chemických, biologických a radiologických látek nebo jaderných materiálů. Další nebývale velký význam se otvírá pro oblast informačních a komunikačních technologií.

Přijetím Lisabonské smlouvy se boj proti terorismu stal jedním z prvků zahraniční politiky Unie a není již jen její vnitřní záležitostí. Tzv. Solidární klauzule, která je obsahem čl. 222 SFEU a hovoří o tom, že pokud by se některý členský stát stal cílem teroristického útoku nebo obětí přírodní nebo člověkem způsobené pohromy, potom Unie a její členské státy jednájí v tomto směru společně v duchu solidarity a provedou se příslušná opatření k poskytnutí pomoci. K možnému použití této klauzule musí Rada přijmout návrh Komise a vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Neutrální členské země si vynutily znění v této podobě, kdy jde o teroristický útok nebo jinou pohromu, avšak nejedná se o vojenský útok.¹⁸⁶

¹⁸³BÍLKOVÁ, Veronika. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 59

¹⁸⁴PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 312

¹⁸⁵PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, s. 312

¹⁸⁶ Dostupné z: <http://lisabonskasmlouva.webnode.cz/klauzule-o-solidarite/>

Rada má povinnost pravidelně vyhodnocovat hrozby, kterým je Unie vystavena, aby byla zajištěna účinnost jednání Unie a ostatních členských států.¹⁸⁷

Unie má v boji proti terorismu přiměřenou úpravu v oblasti trestněprávní a taktéž lidskoprávní, která se projevuje např. díky rozsudkům evropských soudních institucí (např. případ Yusuf). Klauzule vyjadřuje také rozměr vojenský, avšak dosud nebyla přijata.¹⁸⁸

Zároveň s členskými státy Unie, Komise a Parlamentu hraje významnou roli protiteroristický koordinátor EU. Jako základní dokument Unie pro oblast boje proti terorismu je Protiteroristická strategie Unie, vytvořená po teroristických útocích v Londýně v roce 2005. K součásti této strategie patří Akční plán Unie pro boj proti terorismu.¹⁸⁹

Unie se důkladně zabývá také bojem proti radikalizaci přistěhovaleckých komunit a prevenci začleňování těchto osob do teroristických struktur a v rámci tohoto boje byla zpracována strategie Unie pro boj s radikalizací a náborů těchto osob, která obsahuje opatření různé povahy.¹⁹⁰

V zájmu boje proti nelegálnímu přistěhovaectví a podpoře legální migrace byl v rámci Fondu pro vnitřní bezpečnost zřízen nástroj pro finanční podporu v oblasti vnějších hranic a víz.¹⁹¹

¹⁸⁷ čl. 222 SFEU

¹⁸⁸BÍLKOVÁ, Veronika. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 77

¹⁸⁹Dostupné z: <http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/justice-and-home-affairs/fight-against-organised-crime-and-terrorism/boj-proti-organizovanemu-zlocinu-a-terorismu-649/>

¹⁹⁰Dostupné z: <http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/justice-and-home-affairs/fight-against-organised-crime-and-terrorism/boj-proti-organizovanemu-zlocinu-a-terorismu-649/>

¹⁹¹ NAŘÍZENÍ EVROPSKÉHO PARLAMENTU A RADY (EU) č. 515/2014, ze dne 16. dubna 2014, kterým se jako součást Fondu pro vnitřní bezpečnost zřizuje nástroj pro finanční podporu v oblasti vnějších hranic a víz a zrušuje rozhodnutí č. 574/2007/ES

ZÁVĚR

V procesu evropské integrace stojí vždy proti sobě nadnárodní a mezivládní přístup. Nadnárodní přístup se projevuje již v mnoha oblastech společenského života. Odpor k nadnárodnímu přístupu a ponechání spolupráce na mezivládní úrovni však zůstávají v některých oblastech stále preferovány. Patrně největší odpor k nadnárodnímu přístupu a omezování suverenity jsou zřejmé v otázce justiční spolupráce v trestních věcech. Lisabonská smlouva zavádí za základ justiční spolupráce vzájemné uznávání rozsudků. Je to následkem toho, že i když byla provedena částečná harmonizace trestního práva hmotného (vybrané trestné činy), trestní kodexy členských států jsou stále dosti odlišné. V různých členských státech může být protiprávní jednání, které má znaky trestního činu posuzováno jinak, proto je nutné zavést princip vzájemného uznávání rozhodnutí vydané v jednom členském státě i ostatními členskými státy. Dochází tedy k respektování autonomie trestních kodexů jednotlivých členských států a je tím vyjádřena důvěra navzájem mezi členskými státy. Úzká vazba trestního práva na výkon státní moci a souvislosti s chápáním státní suverenity brání k vytvoření komplexního systému trestního práva. Dalším omezením je rozdílnost právních systémů – kontinentální a commonlaw.

Z analýzy mi vyplynul závěr, že pokud by došlo k úplné harmonizaci trestního práva hmotného a vzájemné uznávání rozhodnutí by bylo překonáno, mohlo by dojít k posunu směrem k vytvoření trestního práva procesního na úrovni komunitárního práva. Vzájemné uznávání soudních rozhodnutí tedy znamená silný posun ve spolupráci v boji proti nadnárodnímu zločinu, ale na úkor státní suverenity.

Dále mi z analýzy vyplynulo, že nedotažená harmonizace trestního práva hmotného brání plnému rozvinutí vzájemného uznávání soudních rozhodnutí. Vzájemné uznávání by v nejdokonalejší formě fungovalo jako obecný a vynutitelný princip, který však dosud nebyl naplněn.

V oblasti trestního práva se pokračuje v přijímání právních aktů k dalším pozitivním posunům v oblasti respektování základních práv a svobod podezřelých a stíhaných osob. Dokladem tohoto postupu jsou projednávané navrhované směrnice, které se týkají některých práv v procesu trestního řízení, např. v otázce práva být přítomen u soudu v trestním řízení.

Je patrné, že se začala věnovat patřičná pozornost nejen pachatelům trestných činů, ale též osobám zúčastněným na trestním řízení. Tento přístup se začal plněji rozvíjet v posledních desetiletích a svědčí o tomto přístupu nově projednávané směrnice.

Mělo by docházet k těsnější spolupráci prohlubující se míry rizika některých forem zločinu, např. terorismus může být větší i vlivem migrační vlny, která s sebou přináší mnohdy nekontrolovatelný pohyb osob, jak vyplývalo z obav politiků a medií.

Je patrné, že Unie se snaží reagovat na změny v technickém pokroku a zavádí např. skupiny proti kybernetické kriminalitě, neboť teroristické útoky se možná přesunou z pole veřejného na útoky informačních systémů důležitých veřejných utilit, které mohou vyřadit z provozu okruh území nebo lidské společenství dle plánu a uvážení pachatelů těchto útoků.

Jednou z hrozeb je i nelegální přistěhovalectví. V dnešní době je třeba rozlišovat hrozbu nelegálního přistěhovalectví a dále hrozbu zvýšené kriminality od hrozby, se kterou je spojována migrace osob z jiných kultur.

V kapitole druhé byly rozebrány právní předpisy sekundárního práva Unie, které jsou příklady vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech.

Ve třetí kapitole jsou rozebrány nové právní dokumenty, které jsou připravovány. Sama jsem však z informací z médií pozorovala, že někteří čeští europoslanci a politici se staví negativně k vytvoření Evropského veřejného žalobce a považují jej za zbytečný úřad.

Čtvrtá kapitola je věnována popisu a rozboru institucí, fungujících v rámci Unie v trestněprávní oblasti. Tyto instituce procházejí neustálým vývojem s ohledem na řešení trestněprávních problémů v rámci Unie, ale i hrozeb, jejichž působení zvenčí je na vývoj Unie vzrůstající.

V kapitole páté jsou popsány hrozby Unie a právní předpisy, ze kterých vyplývají prevence proti těmto hrozbám a dosud přijaté postupy na řešení těchto hrozeb.

Postupy působící v rámci boje proti praní špinavých peněz nebo terorismu běžný občan většinou nevnímá, protože probíhají mimo něj, v rámci činnosti úřadů. Nebudeme-li přihlížet k schengenskému systému ochrany vnějších hranic, který je znám každému

člověku, je dalším takovým institutem, který se dotýká a který pociťují ať již osoby fyzické nebo právnické, povinnost provádět platby v hotovosti pouze do výše 270 000 Kč.

Pokud mluvíme o Schengenu, současné dny jsou plné zpráv o přílivu uprchlíků. Nebudeme-li se stavět do jiné pozice hodnocení této situace než jen právní, je jisté, že systém kontroly vnější hranice úplně zkolaboval a politici téměř neřešili pochody uprchlíků napříč Evropou bez provedených úkonů, které schengenské dohody vyžadují a došlo tak k možnosti průniku osob, které se staví pozitivně např. k terorismu. Naplnění principu vytváření „prostoru svobody, bezpečnosti a práva“ bylo poněkud narušeno. Je nutné důsledně a organizovaně vyžadovat plnění schengenských dohod a posílit taktéž činnost FRONTEXu.

Mezinárodní spolupráci v trestních věcech lze zřejmě jednou organizací pokrýt v celosvětovém rozsahu. Účinnější je její efektivní provedení v menších územních celcích. I z tohoto důvodu je důležité, aby spolupráce evropských zemí byla dále rozvíjena.

Hypotéza na mnou položené otázky v úvodu je taková, že součinnost jednotlivých institucí není přesně vymezena a vzniká zde prostor pro konkurenční vztahy. Ohledně nutnosti zachování všech institucí se domnívám, že je možnost některé instituce omezit, možná i úplně zrušit. Co se týče právní úpravy domnívám se, že je zde prostor pro rozšiřování a zlepšení a to obzvláště z důvodu, že se jedná o problematiku neustále se rozšiřující.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

Literatura

- BÍLKOVÁ, Veronika. *Boj proti terorismu z pohledu ochrany lidských práv*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 335 s. ISBN 978-80-7380-513-5.
- FENYK, Jaroslav a Ján SVÁK. *Europeizace trestního práva*. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 233 s. ISBN 978-80-88931-88-1.
- FRYŠTÁK, Marek. *Trestní právo hmotné. 1. vyd.* Ostrava: Key Publishing, 2014-2015, 2 sv. ISBN 978-80-7418-221-1.
- KLOUČKOVÁ, Světlana a Jaroslav FENYK. *Mezinárodní justiční spolupráce v trestních věcech. 2., aktualiz. a dopl. vyd.* Praha: Linde, 2005, 1019 s. ISBN 80-7201-527-3.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo Evropské unie. Vyd. 1.* Praha: Leges, 2014, 367 s. ISBN 978-80-7502-041-3.
- KUBÍČEK, Miroslav. *Zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních: komentář. Vyd. 1.* Praha: WoltersKluwer, 2014, xxxii, 1069 s. ISBN 978-80-7478-389-0.
- NOVOTNÁ, Jaroslava. *Právní pomoc v cizím státu v přípravném řízení trestním. 3. vydání.* V Praze: C.H. Beck, 2015, xix, 349 stran. ISBN 978-80-7400-568-8.
- PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva (prizmatem Lisabonské smlouvy)*. Praha: Linde, 2010, 346 s. ISBN 978-80-7201-114-8.
- POLÁK, Přemysl. *Rámcová rozhodnutí a zásada vzájemného uznávání rozhodnutí v trestních věcech, aneb, Lesk a bída justiční spolupráce v trestních věcech v rámci Evropské unie. Vyd. 1.* Praha: LexisNexis CZ, 2007, 94 s. ISBN 978-80-86920-15-3.
- SYLLOVÁ, Jindřiška. *Lisabonská smlouva: komentář. 1. vyd.* Praha: C.H. Beck, 2010, xli, 1299 s. ISBN 978-80-7400-339-4.

ŠLOSARČÍK, Ivo. *Politický a právní rámec evropské integrace: (včetně změn podle Lisabonské smlouvy). 3., aktualiz. vyd.* Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, 452 s. ISBN 978-80-7357-471-0.

ŠTURMA, Pavel. *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv. 3., dopl. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2010, xii, 170 s. ISBN 978-80-7400-318-9.

TICHÝ, Luboš. *Evropské právo. 4. vyd.* V Praze: C.H. Beck, 2011, lii, 953 s. ISBN 978-80-7400-333-2.

TOMÁŠEK, Michal. *Europeizace trestního práva.* Praha: Linde, 2009, 459 s. ISBN 978-80-7201-737-9.

TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy. 6., přeprac. a aktualiz. vyd.* Praha: Leges, 2010, 301 s. ISBN 978-80-87212-60-8.

Seznam použitých zahraničních zdrojů

ECKES, C.; KONSTADINIDES, T. *Crime Within the Area of Freedom, Security and Justice: A European Public Order.* New York : Cambridge University Press, 2011. 328 s. ISBN 9781107002159.

BALZACQ, T.; CARRERA S. *Security versus freedom?: a challenge for Europe's future.* Burlington : Ashgate Publishing Ltd., 2006. 313 s. ISBN 9780754648321.

GUILD, E.; CARRERA S.; EGGENSCHWILER A. *The Area of Freedom, Security and Justice ten years on: Successes and future challenges under the Stockholm Programme.* Brusel : Centre for European Policy Studies, 2010. 104 s. ISBN 978-94-6138-034-0.

MONAR, J. *The Institutional Dimension of the European Union's Area of Freedom, Security and Justice.* Brusel : P.I.E. Peter Lang, 2010. 268 s. ISBN 9052016151

Seznam použitých internetových zdrojů

O Eurojustu [online]. 2016 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z:
<http://www.eurojust.europa.eu/Pages/languages/cs.aspx>

Klauzule o solidaritě [online] 2008 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z:
<http://lisabonskasmlouva.webnode.cz/klauzule-o-solidarite/>

Spolupráce v trestních věcech [online] 2015 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z:
https://e-justice.europa.eu/content_cooperation_in_criminal_matters-89-cs.do

POLÁK Přemysl, KUBÍČEK Miroslav. *Vybrané koncepční změny obsažené v návrhu zákona o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních* [online] 2011 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z: http://www.ok.cz/iksp/docs/aidp_121018.pdf

HRABÁLEK Martin *FRONTEX a jeho role v ochraně hranic EU* [online], 2010 [cit. 2015-12-23] Dostupné z: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=416>

KUCHYŇKOVÁ Petra *Lisabonská smlouva EU* [online] 2007 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z:
http://www.cevro.cz/web_files/soubory/196854/197377_D_cs_06_2007.pdf

Mezinárodní organizovaný zločin v EU [online] 2011 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z:
[http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/462420/IPOL-LIBE_NT\(2011\)462420\(SUM01\)_CS.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2011/462420/IPOL-LIBE_NT(2011)462420(SUM01)_CS.pdf)

Úkolem mezinárodní justiční spolupráce je zejména dovést pachatele k trestní odpovědnosti [online], 2014 [cit. 2016-01-04]. Dostupné z:
<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-msp>

Seznam použitých zkratk

AmSmlouva	Amsterdamská smlouva ze dne 2.1.1997
ES	Evropská společenství
EOP	Evropský ochranný příkaz
LiSmlouva	Lisabonská smlouva
MaSmlouva	Maastrichtská smlouva ze dne 7.2.1992
Parlament	Evropský parlament
Rada	Rada Evropské unie
SEHS	Smlouva o Evropském hospodářském společenství
SES	Smlouva o evropském společenství
SEU	Smlouva o Evropské unii
SFEU	Smlouva o fungování Evropské unie
SÚE	Smlouva o ústavě pro Evropu
SÚ	Schengenská dohoda o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích z roku 1985
SPÚ	Úmluva k provedení Schengenské dohody ze dne 14.6.1985 o postupném odstraňování kontrol na společných hranicích z r. 1990 Schengenská prováděcí úmluva ze dne 19.6.1990
Unie	Evropská unie
Úmluva VPTV	Úmluva EU o vzájemné pomoci v trestních věcech mezi členskými státy EU ze dne 29.5.2000.
ZMJS	zákon č. 104/2013 Sb., zákon o mezinárodní justiční spolupráci ve věcech trestních ve znění pozdějších předpisů

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Monika Hanzalová

Obor: Evropská hospodářskosprávní studia

Forma studia: Prezenční

Název práce: Mezinárodní justiční spolupráce ve věcech trestních

Rok: 2016

Počet stran textu bez příloh: 63

Celkový počet stran příloh: 75

Počet titulů českých použitých zdrojů: 15

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 4

Počet internetových zdrojů: 8

Vedoucí práce: JUDr. Ing. Martin Kohout Ph.D.